

LUNDS
UNIVERSITET

Socialt arbete i en era av styrning

- En kvalitativ studie om hur socionomer i arbetet med barn, unga och familjer upplever att styrningsideal framträder i och påverkar deras arbete

Michaela Dahlin och Sebastian Aguilar

Kandidatuppsats

VT 2021

Handledare: Ulrika Levander

Abstract

Authors: Sebastian Aguilar and Michaela Dahlin

Title: Socialt arbete i en era av styrning - en kvalitativ studie om hur socionomer i arbetet med barn unga och familjer upplever att styrningsideal framträder i och påverkar deras arbete

Supervisor: Ulrika Levander

Assessor: Stig Linde

The aim of this study is to deepen the understanding about how social workers are affected by evidence-based methods, standardisation and budget management and how these rationalities manifest in their work. This study examines social workers who in different ways meet and interact with children, youths and families through their work. The study is based on semi-structured interviews with seven social workers. Our theoretical approach stands on Michael Lipsky's theory about street-level bureaucracies. This study finds that social workers in their work with children, youths and families are influenced by these rationalities in different ways and experience them distinctively. This study, among other results, finds that evidence-based methods and standardisation are both prominent ways of working among our social workers. How these things affect the social workers shows in different ways. Some say they help them to investigate the needs of children, youths and families after a general standard. Others feel somewhat limited by these ways of working. When it comes to standardisation and ways to evaluate the work we see different approaches among our social workers. Some see these evaluations as a way to favour legal certainty in social work and a way to manifest common standards. Others see them as ways of control and something that brings feelings of negativity. When it comes to budget management this study finds somewhat similar but also different results. Budget seems to be a big part of the work and the social workers find themselves in a position where the economy rules the help for children, youths and families. Others feel that they have a greater discretion and that the economy is not a significant factor in their work.

Keywords: Social work, Standardisation, Evidence-based methods, Budget management

Förord

Vi vill först och främst tacka våra fantastiska respondenter som har delat med sig av sin tid och sina tankar. Utan er hade denna studien inte kommit till, då vi haft svårt att hitta intervjupersoner under uppsatsskrivandet är vi extra tacksamma till er som har ställt upp!

Ett särskilt tack vill vi rikta till vår handledare Ulrika Levander som under skrivandets gång levererat många intressanta tankar och förslag på språkliga förbättringar. Du har varit en stadig klippa och guidat oss genom forskningsdjungeln. Tack för allt stöd vi har fått!

Ett sista tack vill vi rikta till varandra:

Jag är otroligt glad att jag inte har skrivit denna uppsats helt själv. I min stress och mitt övertänkande har du varit en ständig trygghet. Ditt lugn har inte försvunnit på vägen utan du har ständigt lyst ett optimistiskt ljus under skrivandets gång. Du har använt din förmåga att ta emot information och omvandla den till adekvata och välformulerade meningar. Du har hjälpt mig att förstå det breda och ibland svårförståeliga ämne som vi gett oss in på att skriva om. Framför allt har du bidragit med lugn och en trygghet i att allt som slängt oss bak i skrivandet.

Tack för ditt stöd, din tid och engagemang i arbetet! <3

Michaela

Michaela, du har varit min självklara uppsatspartner enda sedan vi skrev vårt första arbete tillsammans i T3. Du är helt unik med din precision, noggrannhet och ibland maniska besatthet. Under processens gång har du varit min klippa som dragit mig över vad som ibland har känts som guld och gröna skogar och ibland som en kokande gammal asfaltsväg på en het sommardag.

Tack för att jag har fått äran att vara din uppsatspartner! <3

Sebastian

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte	8
1.3 Frågeställningar	8
2. Kunskapsläge	8
2.1 Litteratursökning	8
2.2 Evidensbaserad praktik	9
2.3 Kostnadseffektivitet	10
2.4 Standardisering	11
2.5 Standardisering i arbetet med barn och unga	12
2.6 Socionomers upplevelser av evidensbaserade metoder och standardisering	13
3. Teori	14
3.1 Street-Level Bureaucracies	14
3.2 Att vara gräsrotsbyråkrat	15
3.3 Gräsrotsbyråkrater som beslutsfattare	16
3.4 Resurser och budgetramar inom gräsrotsbyråkratier.	16
3.5 Mål och mätningar	17
4. Metod	18
4.1 Arbetsfördelning	18
4.2 Metodval	18
4.3 Urval	19
4.3.1 Våra respondenter	20
4.3.2 Urvalets förtjänster och begränsningar	20
4.4 Genomförande	21
4.4.1 Transkribering av intervjuer	22
4.4.2 Tillvägagångssätt analys	22
4.4.3 Studiens förtjänster och begränsningar	24
4.5 Studiens tillförlitlighet	24
5. Forskningsetiska överväganden	26
6. Resultat och Analys	28
6.1 Evidensbaserade metoder och standardiserat arbete:	28
6.1.1 Socionomernas förhållningssätt till metoder och standardiserade arbetssätt	29
6.1.2 På vilket sätt framträder evidens i utredarnas arbete?	33
6.1.3 Sammanfattning	34
6.2 Budget och mätningar	35
6.2.1 Mätningar, kontroller och produktion	35

6.2.2 Socionomernas förhållningssätt till budgetmässig styrning	39
6.2.3 Sammanfattning	43
7. Slutdiskussion	44
8. Referenser	47
9. Bilagor	51
Bilaga 1: Intervjuförfrågan	51
Bilaga 2: Intervjuguide	53
Bilaga 3: Samtyckesblankett	54

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Standardisering, evidensbaserad praktik och budgetmässig styrning inom socialt arbete är både omdebatterade och beforskade ämnen. Kritiker ger även en antydning om hur standardiserat arbete i form av manualstyrning begränsar socialarbetare och alienerar dem från sitt arbete (Lauri 2016, s. 245). Under de 30 senaste åren har det ställts högre krav på standardiserad uppföljning samt dokumentation inom socialtjänsten, vilket kommer från styrningsideal som Evidensbaserad praktik (EBP) och New Public Management (NPM). Dessa strömningar innebär bland annat att effektivt kunna mäta offentliga verksamheter med kvantitativa mått (ibid. s. 303). Litteraturen är inte helt överens hur dessa begrepp ska användas. En del använder dem som synonymer och andra som vitt skilda begrepp. Båda fenomenen har funnits närvarande sedan 1990-talet och influerat offentliga verksamheter (Hjärpe 2020, s. 30).

NPM brukar beskrivas som en förändring av principer för styrning, administration och organisation av den offentliga sektorn (Liljegren & Parding 2010, s. 270). Förändringen påverkar även de professionella och deras förhållande till klienterna och organisationen. Det råder konsensus inom den samhällsvetenskapliga litteraturen om att det har skett en förändring kring hur det var förr och hur det är nu. Förändringen som skett har inneburit att kunskapen har flyttats från yrkesutövare till organisationen. Motiveringen för detta är att förhindra subjektivitet och godtycklighet och istället främja transparens och ansvarsskyldighet inom verksamheterna (se t.ex. Björk 2017; Lauri 2016; Hjärpe 2020). Enligt författarna Liljegren och Parding (2010) fanns vid implementeringen av NPM en vilja att bryta kollegial lojalitet och istället grunda kunskap på dokumentation. Den kollegiala kvalitetskontrollen ersattes härigenom med ett byråkratiskt ideal, som i litteraturen brukar benämnas som nyliberal företagsideal, vilket också bär med sig en ekonomisk rationalitet (Liljegren & Parding 2010, s. 270f). Detta innebär att policyimplementering utan tydlig evidens kan motverkas inom organisationen. Argumentationen som drivit igenom förändringen grundas på värden och metoder hämtade från den privata sektorn där kostnadseffektivitet har lösts med standardisering (jfr Ponnert & Svensson 2011, s. 170, Ponnert & Svensson 2016, s. 589f).

Trots att litteraturen presenterar NPM och EBP som parallella strömningar går det att säga att EBP delvis vilar på en annan logik. EBP har som ett explicit fundament att beakta personens situation och önskemål samt bästa tillgängliga kunskap. I ett underlag från Socialstyrelsen (2020), förmedlas att den evidensbaserade praktiken idag utvecklats till att betona fyra olika kunskapskällor. Dessa är bästa tillgängliga kunskap, personens situation och kontextuella omständigheter, personens erfarenhet och önskemål samt den professionella expertisen (Socialstyrelsen 2020). I det praktiska arbetet ska dessa implementeras av yrkesutövaren för att samla kunskap och göra ett val av insats för den enskilde. Detta för att säkerhetsställa att individer ges insatser av god kvalitet och att människors självbestämmanderätt respekteras. Evidensen ska komma från vetenskapliga och beprövade studier samt produceras av systematiskt användning av bedömningsmaterial. Socialstyrelsens underlag visar dock att det finns ett stort behov av stöd kring hur verksamheterna ska och kan arbeta efter evidensbaserad praktik (Socialstyrelsen 2020, s. 7,14, 21).

Att ett marknadsorienterat tänk smugit sig in i det sociala arbetet som en konsekvens av rådande styrningsideal lyfts också fram inom forskningen. Bland annat visar Wiklund (2005) hur ett ekonomisk tänkande präglar villkoren bland socialsekreterare och enhetschefer inom den sociala barnvården och att budget finns med i planeringen av olika insatser. Denna kostnadsmedvetenhet kopplas till ett effektivt utnyttjande av resurser där det går att väga olika insatser utförare emellan utifrån pris och kvalitet (Wiklund 2005, s 159f). Vart tredje år genomför Socialstyrelsen en undersökning om enhetschefers syn på evidensbaserad praktik inom olika verksamhetsområden. Den senaste undersökningen visar bland annat att användningen av standardiserade bedömningsmetoder ökat från 63% år 2007 till 84% år 2019. Det finns idag en majoritet av socialarbetare som är positivt inställda till evidensbaserad praktik som fått en framträdande roll i det sociala arbetet (Socialstyrelsen 2019a, s. 7f). En annan sida av utvecklingen är enligt Björk (2017) att de standardiserade bedömningsinstrumenten inte används i alla ärenden eller fullt ut. Denna bristande systematik går emot ambitionen att bedömningsinstrumenten ska skapa likformighet i verksamheternas arbete. Bedömningsunderlagen som tagits fram för att kvantifiera arbetet har inte visats fullfölja den systematiska tanken av mätning och uppföljning av klienter (Björk 2017, s. 304ff).

En anledning till detta enligt Björk (2017) är att bedömningsunderlagen inte är anpassade till verksamheterna. De har i många fall bara översatts eller genomgått smärre modifikationer. I kombination med detta saknas ett starkt vetenskapligt stöd för hur bedömningsmaterialen kan bli och är anpassade till socialtjänstens arbete. Den vetenskapliga konsensus som finns berör underlagets psykometriska egenskaper, vilket innebär hur väl instrumentet kan mäta det den avser att mäta. ASI var exempelvis innan det transformerades till ett förekommande bedömningsmaterial inom socialtjänsten ett kvantitativt forskningsinstrument för vietnamveteraner i missbruksvård (ibid.; Martinell Barfoed 2014, s. 4).

Trots att evidensbaserat arbete och olika standardiserade bedömningsmaterial blir en allt större del av det sociala arbetet går det att identifiera en kritisk sida av denna utveckling. Litteraturen ovan nämner å ena sidan det icke systematiska användandet som sker i praktiken, att vissa bedömningsinstrument inte är anpassade till den verksamhet där de används och att ett marknadsorienterat tankesätt letat sig in i det människobehandlande arbetet. Å andra sidan nämns viktiga principer som transparens, att arbeta efter effektiva metoder som grundar sig i forskning, att människors självbestämmanderätt ska respekteras och att hjälp ska ske efter en rättvis princip.

Det sociala arbetet har alltså under de senaste decennierna omfattats av ett spänningsfält mellan kravet på evidensbaserade metoder och hotet mot socialarbetarens handlingsutrymme och professionalitet. Det finns idag mycket forskning om Evidensbaserad praktik (EBP) och styrningsideal som New Public Management (NPM). I enlighet med det litteraturen fastslår saknas dock tydliga studier om hur olika standardiserade bedömningsmaterial är anpassade till verksamheterna och hur dessa påverkar socionomernas arbete (Björk 2017, s. 304ff, s. 309 ; Martinell Barfoed 2014, s. 6). Vi finner det därav relevant att undersöka hur standardiserade arbetssätt och budgetmässig styrning påverkar dagens sociala arbete utifrån socialarbetarnas egna upplevelser. Vi kommer att undersöka detta genom att intervjua socionomer som på olika sätt arbetar med målgruppen barn, unga och familj. Barn och unga är en målgrupp som intresserar oss, där olika metoder används och finns tillgängliga. Det är också en sfär där barns rättigheter behöver säkerhetsställas av verksamheter på olika sätt.

1.2 Syfte

Syftet med denna studien är att fördjupa förståelsen för hur socionomer upplever att evidensbaserade metoder, standardiserade arbetssätt och budgetmässig styrning framträder i och påverkar deras arbete med målgruppen barn, unga och familj.

1.3 Frågeställningar

- Hur upplever socionomerna att evidensbaserade metoder, standardisering och budgetmässig styrning påverkar deras arbete?
- På vilket sätt framträder dessa styrningsideal i socionomernas beskrivningar och hur förhåller sig socionomerna till dem?
- Vad medför dessa styrningsideal för konsekvenser i socionomernas yrkesverksamhet?

2. Kunskapsläge

Tidigare forskning som gjorts inom området berör både New Public Management och Evidensbaserad praktik. Den forskning som vi kommer presentera belyser evidensbaserad praktik ur ett historiskt perspektiv, kostnadseffektivitet inom den offentliga sektorn och barnavården, samt användningen av olika standardiserade bedömningsinstrument ur socialsekreterares perspektiv.

2.1 Litteratursökning

I sökandet efter litteratur använde vi databaserna LUBsearch, LIBRIS och Google scholar. Vi har använt sökorden “EBP”, “Evidence based practice”, “NPM”, “New public management”, “Standardization”, ”styrning socialt arbete”, ”standardisering socialt arbete”, “Public”, “Welfare”. Vi valde främst att använda oss av doktorsavhandlingar samt vetenskapliga artiklar publicerade i tidskrifter som är markerade som “peer reviewed”. I sökandet fann vi adekvat och aktuell forskning inom vårt ämnesområde. Doktorsavhandlingarna och artiklarna vi hittade berörde området vi valt vilket gjorde att det blev naturligt att inspireras och söka källor efter deras referenslistor.

2.2 Evidensbaserad praktik

Införandet av krav på evidensbaserade metoder och kostnadseffektiva styrningsideal är ingenting som är unikt för socialarbetare eller Sverige. Evidensbaserad praktik återfinns också inom andra välfärdsprofessioner som sjukvården och skolväsendet. I England och USA började dessa tendenser implementeras under 1970- och 1980-talen, i Sverige skedde det först under 1990-talet (Hjärpe 2020, s. 21f). Det fanns vid den tidpunkten en misstro mot att insatser inom den sociala omsorgen ledde till förändring och att många professionella använde sig av slentrianmässig yrkespraxis och kollegialt definierade normer som kunskapsbas (jfr Hjärpe 2020, s. 22; Liljegren & Parding 2010, s. 279f).

Den internationella utvecklingen av EBP började inom det medicinska fältet då läkare ville påvisa olika behandlingars effekt. Metoderna forskarna använde var experimentella och kvantitativa, så kallade *Randomized controlled trial studies* (RCT-studier). I positivistisk mening argumenterades det för att detta var en vetenskaplig och påvisbar kunskapsform (Lauri 2016, s. 57). Både Hjärpe (2020) och Lauri (2016) är enade om att denna form av evidensbaserad kunskap överfördes till socialt arbete i ett senare skede och då krockade med hur kunskap ska tolkas av socialarbetare. Hjärpe (2020) menar att hård och mjuk evidens ska skiljas åt, kvantitativ data är ett exempel på hård fakta. Studier som enbart utgår från hård fakta missar enligt Hjärpe professionellas kunskaper och uppfattningar som står för en mjukare evidens (Hjärpe 2020, s. 23).

Bergmark & Lundström (2006b) beskriver fyra centrala idéer för uppkomsten av EBP i Sverige. Det första är införandet av målstyrande utvärdering inom delar av stat och kommuner. Detta framträdde under 1970-talet och hade som yttersta mål att forma verksamheterna på basis av ett brett kunskapsunderlag. Den andra är NPM som ovan beskrevs som ett styrningsideal av offentlig sektor. Bergmark och Lundström (2006b) menar att NPM-reformerna förstärkte effekten av den redan befintliga utvärderingsretoriken. Den tredje är EBP:s utveckling inom det medicinska fältet som sedan inspirerade det sociala arbetet. Den fjärde bärande idén menar författarna är när socialstyrelsen införlivade brukarperspektiv i argumentationen av EBP.

EBP influerade Sverige i mitten på 1990-talet med *Centrum för utvärdering av socialt arbete* (CUS), som central aktör. CUS avdelade sig från socialstyrelsen för att inventera behovet av den vetenskapliga grunden i socialt arbete. Kostnadseffektivitet och målstyrning som grundläggande argument skulle ge upphov till utvärdering inom kommunerna. Med hjälp av vetenskapligt grundade utvärderingar skulle målstyrning vara möjligt. Bergmark och Lundström menar att kommunerna skulle förena sig med det växande styrningsidealet NPM och att CUS skulle följa exemplet som det medicinska fältet hade tagit avstamp i (Bergmark & Lundström 2006b, s 106f).

När CUS försökte implementera EBP:s ideal direkt från det medicinska fältet resulterade det i en rapport från generaldirektören på Socialstyrelsen. Rapporten indikerade på ett ökat behov av kunskapsbaserat arbete och införandet av ett brukarperspektiv inom socialtjänsten. Socialstyrelsen (2008) fastslog genom en utredning att socialtjänsten brustit i samordningen mellan forskning, praktik, utbildning och implementering. Projektet ”Nationellt stöd för kunskapsutveckling inom socialtjänsten” var ett tidigare försök att öka integreringen av dessa (Denvall och Johansson 2012, s. 28). Utredningen 2008 föreslog vidare att regeringens långsiktigt skulle planera för att stödja EBP inom socialtjänsten (SOU 2008:18, s. 11). Denvall och Johansson (2012) beskriver hur socialstyrelsen så småningom luckrade upp sina definitioner av EBP mot en ”mjukare” tolkning, där de började tas hänsyn till både professionella experters erfarenheter och även patienters och brukares åsikter. Det gjordes även under 2000-talet flera avtal mellan regeringen och SKL om hur EBP skulle kunna implementera inom bland annat socialtjänsten (Denvall & Johansson 2012, s. 33).

2.3 Kostnadseffektivitet

Kraven på kostnadseffektivitet kan härledas från en annan strömning, där politiker och arbetsgivare i USA förespråkade ”value for money”. Även i Sverige efterfrågades en transparens och effektivitet inom den offentliga sektorn som finansieras av skattemedel (Hjärpe 2020, s. 23). Lauri (2016) gör en tydlig redovisning i sin doktorsavhandling om hur 1990-talet präglades av en nyliberal anda. Sverige hade mellan 1932 och 1976 en socialdemokratisk regering i obruten följd (Regeringskansliet, 2010). Socialdemokratin har fortfarande stark förankring i Sverige och utmärkande för denna modellen är en hög tilltro till det offentliga som har stort inflytande över välfärden. De traditionella idealen i Sverige utmärks av en välfärdsstat som producerar frihet och välstånd till individer *genom* staten.

Vilket skiljer sig från de nyliberala idéerna om frihet till individer *från* staten, genom att låta en marknad styra baserad på individens fria och ansvarsfulla val (Lauri 2016, s. 8). I Sverige var det också politiska reformer som drev igenom kravet på effektivisering och transparens genom företagsinspirerade modeller. Bergmark och Lundström (2006a) menar att den uttalade målsättningen med dessa reformer var valfrihet för konsumenterna och besparingar av skattemedel. I praktiken innebar detta organisatorisk separation av det offentliga och en konstruerad marknad som har blivit känd som beställar-utförarmodellen (ibid. 2006a, s. 326). Under 2000-talet nådde privatiseringar av den sociala barnvården sin höjd och staten utförde kontroller i form av granskningar och kvantifierade målsättningar. De kvantifierade formerna av granskning och sifferstyrning stimulerade en konkurrenskraftig lösning på effektivitetsproblem och kostnadsfrågor (jfr Hjärpe 2020, s. 24).

2.4 Standardisering

Ambitionen att främja kommunernas mål att nå budget eller effektivisera arbetet entrade scenen under 1990-talet. Av den anledningen hämtades det in metoder från andra koncerner som skulle lösa svårigheterna att hålla budget. Bland annat hämtades LEAN-metoden in från bilindustrin (Hjärpe 2020, s. 123f). LEAN-metoden är ett sätt för organisationer att planera, organisera och kvantifiera ett ”flöde”. Hjärpe (2020) menar att det underlättar mätning av både finansiella och icke-finansiella aspekter. Att mäta individers prestation är inte unikt för socialarbetare och i verksamheter som är belastade kan det upplevas rimligt att försöka effektivisera tid och ekonomi (ibid.). Lauri (2016) definierar LEAN som en produktionsstrategi som tar en köparens perspektiv att få sin beställda produkt inom rimlig tid och eliminera onödiga produktionskostnader. Inom socialtjänsten skulle det exempelvis innebära att en person som ansöker om ekonomiskt bistånd ska få sitt beslut prövat snabbt och effektivt genom att använda standardiserade bedömningsinstrument och ”flödessystem” med fasta tidsangivelser (jfr Lauri 2016, s. 132; Hjärpe 2020, s. 124).

”Standarder” finns i princip i alla verksamheter vilket är utgångspunkten för standardiserade metoder. Dessa framställs kollektivt inom organisationen och grundar sig i det som betraktas som framgångsrikt (jfr Brunsson, Rasche & Seidl 2012; Ponnert & Svensson 2011). Standardisering kan ta sig i uttryck som tidigare beskrivna processer eller i form av exempelvis manualer (Lauri 2016, s. 59).

Forskare inom den socialvetenskapliga litteraturen ser att standardiseringen, förutom mätbarhet, transparens och effektivisering, också genererar och upprätthåller legitimitet (Ponnert & Svensson 2016, s. 592). Ponnert och Svensson (2016) menar att institutioner som kan påvisa resultat och positiva attityder från sina kunder ökar chansen för organisatorisk överlevnad och förtroende (ibid.) .

2.5 Standardisering i arbetet med barn och unga

Tidigare forskning på området har bland annat studerat användningen av Barns behov i centrum (BBIC). I Skillmarks avhandling (2018), som bygger på fyra artiklar, framkommer det att BBIC inte används i alla delar av utredningsprocessen. Dessa avvikelser motiveras genom hög arbetsbelastning och att de anställda istället ser vikten av att fokusera på klientens behov. Det är ibland även oklart vilken funktion vissa delar av verktyget fyller. Det är ofta ledningen som beslutar hur och om BBIC ska användas i verksamheten samtidigt som socialarbetare uppges ha behov av att ibland självständigt få arbeta efter modellen. Majoriteten av respondenterna i hans studie ger en positiv inställning till den ökade standardiseringen, trots detta framkommer att det många gånger finns lite tid och personal till att använda BBIC (Skillmark 2018, s. 60ff). Björk (2017) menar att en osystematisk användning av bedömningsinstrument sker på grund av att de inte är anpassade till verksamheterna (Björk 2017, s. 304). Skillmark lyfter istället hög arbetsbelastning och bristande förståelse över funktionen delar av materialet ska fylla (ibid.).

BBIC är ett hjälpmedel som infördes i syfte att arbeta mer systematiskt i den sociala barnvården. Verktyget hjälper socialsekreterare att planera, inhämta information samt följa upp barns situation. Dels lägger verktyget en stark betoning på barnets rättigheter utifrån olika livsområden, dels medför BBIC ett enhetligt system för handläggning (Agevall, Jonnergård & Krantz 2017, s. 110f; Socialstyrelsen 2019c). I studien av Agevall et.al (2017) där socialsekreterare intervjuats, framkommer det att BBIC har stärkt barnperspektivet och riktat uppmärksamheten mot barnen. Objektivitet och saklighet i utredningarna förmodas blivit större och att utredning sker mer brett. I studien finns en huvudsaklig positiv bild av införandet och användningen av BBIC. Samtidigt identifieras tveksamheter hos socialsekreterarna, som hänvisar till att barn enligt BBIC endast har sju behov och att barnet i utredningen framkommer mer som ett objekt än ett subjekt. Kritik finns också mot BBIC som datasystem, det är ibland svårhanterligt och lätt att fastna i det praktiska.

Dokumentationssystemet är enligt socialsekreterarna för styrande och innehåller många formulär. Vilken information som ska finnas under vilken rubrik tycks vara svårbedömt och det sker därmed upprepningar. Fokuset på BBIC gör att många socialsekreterare blir osäkra på sin egen kunskap (Agevall, Jonnergård och Krantz 2017, s. 118ff).

I Hjärpes forskning (2020), som fokuserar på hur mått och kvantifieringar används i det sociala arbetet, framkommer andra aspekter som påverkar arbetet med barn. I en barnavårdsutredning är socialsekreterare starkt påverkade av tidsramar de behöver förhålla sig till. Hjärpe identifierar hur olika tidsberäkningar görs för att utredningen ska bli klar i tid samtidigt som det finns en ”snabbhetsnorm”. Tiden legitimerar ofta en utredning som avslutas trots att det finns andra argument socialsekreterarna kan använda sig av (Hjärpe 2020, s. 119f). En barnavårdsutredning innefattar flera funktioner. Dels är det en process som för familjen kan vara omskakande, dels är det för chefen en arbetsuppgift som ska utföras. Utredningen tillhör en administrativ kategori där kostnader beräknas och kvalitet bedöms genom att jämförelser sker med andra kommuner (ibid. s. 183). Socialsekreterarnas arbete redovisas och jämförs statistiskt. Hjärpe (2020) visar hur siffror dels används som ett sätt att förklara vissa resultat och dels för att inte bli bortprioriterade i nedskärningar. Socialsekreterarna i studien skapade även egna kategorier för att redovisa vilka ärenden som varit lätta respektive tunga när statistiken, enligt deras mening, inte gjorde arbetsbördan rättvisa. Detta förde också över ansvaret från handläggarna till politikerna (ibid. s. 206f).

2.6 Socionomers upplevelser av evidensbaserade metoder och standardisering

Socionomers uppfattning om evidensbaserad praktik är lika delad som debatten. Offentligt har bland andra socialstyrelsen ensidigt påvisat att socionomer har en god inställning till implementering av evidensbaserad praktik inom socialtjänsten (SOU 2008:18, s. 84).

I en studie av Lundström och Shanks (2013), där 192 chefer intervjuas om implementeringen av EBP, uppger nästan alla chefer att EBP både är en viktig fråga för socialt arbete och att det finns en stark vilja hos både politiker såväl som arbetsledare att kunna driva en kunskapsbaserad socialtjänst. En stark majoritet (80%) av cheferna upplever att verksamheten behöver få en tydligare koppling till metoder som är vetenskapligt beprövade. Chefernas egna upplevelser är att socionomer, i synnerhet nyexaminerade socionomer, visar en positiv attityd gentemot projekt som innebär att socialtjänsten drivs mot evidensbaserad praktik eftersom det kan stärka den professionella ställningen.

En klar majoritet av cheferna önskar dock tydligare riktlinjer från socialstyrelsen om vilka metoder som skall användas i socialt arbete (ibid. s. 117f). I Lauris (2016) doktorsavhandling speglas en annan verklighet. Respondenterna i hans avhandling visar sig mer skeptiska till EBP. Flera respondenter menar att de inte förstår hur socialt arbete kan mätas i siffror och att det är för komplext att implementera generella arbetsmetoder när det krävs individuella bedömningar i varje fall. Många av respondenterna köpte inte konceptet ”evidensbaserat” utan menar att det kan vara oetiskt med randomiserade grupper som inte får vård för att det låter fint med ordet ”evidensbaserat” (Lauri 2016, s. 61ff).

3. Teori

I förhållande till vår studie växte vår teoretiska ram fram först under den senare delen av studiens gång. Det var när vi tematiskt hade kodat våra intervjuer som vi tydligare förstod hur vi skulle studera vårt resultat. Vid en första anblick hade organisationsteori eller ett nyinstitutionellt perspektiv kunnat användas för att analysera vårt material. Med tanke på vår studies karaktär och det som visade sig i det empiriska materialet valde vi dock att vända oss till Michael Lipsky och hans teori om *Street-Level Bureaucracies*. Vårt empiriska material visade sig återge ett brett och mångfacetterat narrativ som krävde ett teoretiskt ramverk med ett bredare omfång och ett djup. Därav bearbetas materialet med Lipskys teoretiska ram som tillåter fördjupning av de aspekterna som är mest tillämpliga i vår studie.

3.1 Street-Level Bureaucracies

Michael Lipsky publicerade *Street-Level Bureaucracy* första gången år 1980. Han använder ordet street-level bureaucracies för att beskriva offentliga verksamheter där tjänstemän möter människor i komplexa situationer och som med ett handlingsutrymme tillger medborgare olika tjänster. Verksamheter han syftar till är exempelvis skolor, polis, socialkontor eller tingsrätter. Genom handlingsutrymmet ges tjänstemännen möjlighet att avgöra utformningen, omfattningen och karaktären på den tjänst som ges till medborgaren (Lipsky 2010, s. 13). Vi har i denna studie valt att översätta Lipskys begrepp *street-level bureaucracies* till ordet *gräsrotsbyråkrati*. Vi är medvetna om att svenska forskare ofta talar om gräsrotsbyråkrater, snarare än gräsrotsbyråkratier. Dock förekommer översättningen gräsrotsbyråkrati i svenska sammanhang (se t.ex Hertzberg 2003). I denna uppsats används ordet gräsrotsbyråkrati för att beskriva det Lipsky ser som en *street-level bureaucracy*. I detta fallet innebär det att socialtjänsten är att betrakta som en gräsrotsbyråkrati.

I publikationen år 1980 pekade Lipsky ut två huvudsakliga punkter. Det första han argumenterade för var att handlingsutrymme är en stor del av det arbete som lärare, poliser eller socialarbetare utför. Arbetet kan inte utföras med högsta kvalitet då dessa tjänstemän saknar den tid, information och resurser som är nödvändiga. Istället utvecklas olika rutiner för att hantera arbetet. Att hantera ett stort antal klienter blir normgivande vilket också påverkar kvaliteten på behandlingen eller tjänsten som ges. Lipskys andra argument var att arbetet som utförs av poliser, socialarbetare, lärare m.fl. på många sätt skiljer sig åt men att det till en viss del finns en strukturell likhet mellan dem. Denna likhet gör det möjligt att jämföra arbetsvillkoren mellan de olika grupperna (Lipsky 2010, s. xi). Lipsky har utvecklat sin teori under åren som har gått utifrån de tankar han skrev ner 1980 (ibid, s. xxii). Vi kommer utgå från hans publikation från 2010 där hans teori presenteras.

3.2 Att vara gräsrotsbyråkrat

De tjänstemän som arbetar inom offentlig verksamheter och har direktkontakt med medborgarna kallar Lipsky för *street-level bureaucrats* (Lipsky 2010, s. 3). Den svenska översättningen som vi kommer använda oss av är gräsrotsbyråkrat, som används i tidigare forskning (se t. ex. Esping i Johansson 2007). Gräsrotsbyråkrater skapar och arbetar enligt Lipsky efter simplifierade rutiner och arbetssätt. Dessa kan dels vara informella och inte nödvändigtvis vara en del av organisationen och dess policy, dels kan de vara formella och förespråkas av organisationen. Distinktionen mellan dessa två tycks ofta vara svår att identifiera (Lipsky 2010, s. 85f). Lipsky (2010) menar att gräsrotsbyråkrater också befinner sig i en tudelad position. Å ena sidan behöver de förhålla sig till organisationens krav på att utveckla sin service till att ske snabbare, mer effektivt och ansvarsfullt. Å andra sidan finns påtryckningar från medborgarna att servicen ska vara och ges med god kvalitet.

Gräsrotsbyråkratens arbete är en förlängning av statens makt och kontroll där tjänstemannen rör sig inom den politiska ramen och utför dess policy. Arbetet gräsrotsbyråkrater utför sker utifrån den enskilde medborgaren där beslut tas utifrån den individuella situationen (Lipsky 2010, s. 3f, 8). Att vara gräsrotsbyråkrat innebär inte att vara en passiv utdelare av bistånd. Lipsky (2010) positionerar gräsrotsbyråkrater som företrädare (advocates) för klienten. Advocacy innebär att gräsrotsbyråkrater med kraft av sin kunskap, färdighet och position ska företräda och säkerställa att klienten får den bästa insatsen för sitt behov inom organisationens begränsningar (Lipsky 2010, s. 72f).

3.3 Gräsrotsbyråkrater som beslutsfattare

Gräsrotsbyråkrater har enligt Lipsky (2010) ett brett handlingsutrymme när det gäller att fatta olika individuella beslut för de medborgare de möter. Lipsky menar att detta skiljer sig från andra arbetare i de lägre skikten av en organisation (Lipsky 2010, s. 13).

Gräsrotsbyråkraternas beslut och beteende bildar tillsammans organisationens identitet. Deras position består dels av ett relativt stort handlingsutrymme, dels av en viss frihet från organisationens auktoritet. Handlingsutrymmet är en aspekt Lipsky (2010) lägger stor vikt vid. Han betonar dock att gräsrotsbyråkrater inte är befriade från regler, lagar, rutiner eller andra direktiv som kommer uppifrån. Tvärtom är dessa aspekter en stor del av den ram gräsrotsbyråkrater rör sig inom. Politiska riktlinjer och beslut skapar dessa ramarna vilka också ständigt förändras (Lipsky, s. 13f). Det arbete gräsrotsbyråkrater utför gör det enligt Lipsky (2010) näst intill omöjligt att reducera deras handlingsutrymme. En polis kan exempelvis inte gå runt med instruktioner i handen om hur olika människor eller situationer ska hanteras. De situationer gräsrotsbyråkrater ställs inför är allt för komplicerade för att komprimeras till enkla steg för steg instruktioner. Många gånger krävs enskilda bedömningar i specifika situationer där människor möts. Han menar även att handlingsutrymmet styrker organisationens legitimitet trots det att gräsrotsbyråkrater inte skapar organisationens ramar. För det mesta underordnar tjänstemännen sig organisationen och den auktoritet som omger dem. Dock finns det inte alltid ett gemensamt intresse mellan tjänstemannen och dennes överordnade (Lipsky 2010, s. 15f).

3.4 Resurser och budgetramar inom gräsrotsbyråkratier.

Det är ett tydligt karaktärsdrag att gräsrotsbyråkrater verkar inom organisationer där det ständigt råder brist på resurser enligt Lipsky. Att hålla budget, tillräcklig bemanning eller att ha en godtagbar arbetsmiljö är något av en bristvara i en gräsrotsbyråkrati. Lipsky (2010) understryker att det verkar vara ett kroniskt tillstånd, att organisationer där gräsrotsbyråkrater verkar är underfinansierade. Gräsrotsbyråkrater har också en hög arbetsbelastning i förhållande till sitt ansvarsområde (Lipsky 2010, s. 29, 33f). Lipskys (2010) förklaring till detta är snedfördelningen av utbud och efterfrågan. Han menar att det inte spelar roll hur mycket staten tillgodoser behovet eller reglerar det så att utbudet överstiger behovet. Historiskt har det aldrig fungerat. Enligt Lipskys analys ökar behovet alltid i takt med att utbudet ökar (ibid.).

3.5 Mål och mätningar

Lipsky (2010) argumenterar för att gräsbyråkater i sitt arbete ständigt rör sig mellan motstridiga och tvetydiga mål. Otydliga målsättningar och avsaknad av passade mätningar tycks vara fundamentala. Kontroller av olika slag gör det möjligt att utvärdera organisationens mål och mätningar öppnar upp möjligheter att ändra systemet. Lipsky (2010) menar således att tydliga mål och bra mätningar ger bättre förutsättningar till att vägleda tjänstemännen i sitt arbete. Han ser mätningar inom gräsrotsbyråkratier bland annat som ett sätt att kontrollera de anställdas beteende. Han argumenterar för att ansvarsskyldighet inom organisationerna är nödvändigt för att upprätthålla ett produktionsvärde (Lipsky 2010, s 166, 170).

De motstridiga mål som gräsrotsbyråkrater behöver förhålla sig till identifierar Lipsky till tre källor. Den första motstridigheten finns mellan målen för den individuella klienten och den roll som organisationen har. Gräsrotsbyråkratier försöker vinna medborgarnas vilja till samarbete. Detta görs genom att organisationen kontrollerar de resurser medborgaren vill ta del av eller genom tvång och hot om tvång (Lipsky 2010, s. 40ff). Den andra motstridigheten finns mellan mål för den enskilda klienten och organisationens målsättningar.

Gräsrotsbyråkrater ska möta den individuella medborgaren och dennes behov samtidigt som det ligger i organisationens intresse att snabbt använda de resurser som finns tillgängliga. Service ska ges på en individuell nivå samtidigt som ett stort antal medborgare ska hanteras av organisationen (Lipsky 2010, s. 44). Den sista konflikten ligger i de förväntningar på gräsrotsbyråkrater som kommuniceras från flera konfliktfyllda grupper. Förväntningar kommer från kollegor, andra gräsrotsbyråkrater, medborgare, organisationen och politiken. Detta sätter gräsrotsbyråkrater i en motstridig position då grupperna har olika förväntningar på vad tjänstemännen ska utföra för arbete och på vilket sätt det ska utföras (ibid, s. 45f).

4. Metod

4.1 Arbetsfördelning

Vi har båda varit delaktiga i samtliga delar av denna forskningsstudie. Vi har tillsammans producerat vår problemformulering och framställt studiens syfte och frågeställningar.

Kunskapsläget har båda varit delaktiga i men huvudsakligen skrivits ihop av Sebastian. Vår teori har vi skrivit tillsammans samt vår etikdel. Metodavsnittet har båda varit delaktiga i men huvudsakligen skrivits av Michaela. Resultat, analys och slutdiskussion har vi framställt tillsammans. Vår intervjuguide, bearbetning av intervjuer, transkribering samt genomförande av intervjuer har vi båda hjälpts åt att producera och sammanställa.

4.2 Metodval

Vår studie är genomförd utifrån en kvalitativ ansats då vi hade för avsikt att studera socionomers upplevelser av hur evidensbaserade metoder, standardiserade arbetsätt och budgetmässig styrning framträder i och påverkar deras arbete. Eftersom det genom kvalitativa studier är möjligt att djupare fånga fenomen i olika nyanser som kvantitativa mätningar inte kan visa på samma sätt (Ahrne & Svensson 2015, s. 11f).

Intervjuer är en metod som gör det möjligt att på kort tid få tillgång till människors reflektioner, tankar och upplevelser av olika fenomen. Intervjuer speglar ett samtal på en viss plats och i ett specifikt sammanhang där det som sagts kan innebära ett annat syfte än det intervjuaren tänkt sig (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 53f). Trots detta ansåg vi att intervjuer var den metod som var mest lämplig för att besvara vår studies forskningsfråga, då vi hade möjlighet att ta del av respondenternas egna tankar. Vårt metodval blev således semistrukturerade intervjuer, eller enligt Kvale och Brinkmann (2014) halvstrukturerade. Detta eftersom respondenterna med egna ord ges möjlighet att beskriva sina upplevelser samtidigt som det finns utrymme att ställa följdfrågor anpassade till varje enskild intervju. Vår intention har varit att förstå ett eller flera sociala fenomen utifrån människors egna perspektiv, vilket också kan beskrivas som ett fenomenologiskt förhållningssätt (Kvale & Brinkmann 2014, s. 43f).

Vi bestämde oss vid studiens början att positionera oss induktivt i förhållande till vårt forskningsområde och empiriska material. Induktion innebär att slutsatser och teoribildning konstrueras utifrån enstaka datamaterial så att data *induceras* över tid vid upprepade observationer. Forskning som grundar sig på en induktiv ansats har tidigare mött motstånd. Popper (2002) redogjorde för *The problem of induction*, som antyder att oavsett hur många gånger vi studerar ett fenomen så kan det trots det leda till felaktiga slutsatser. Det strider exempelvis mot logik att utgå ifrån att det bara finns vita svanar bara för att vi aldrig har sett en svart svan. Det är enligt Popper ett validitetsproblem att dra generella eller universella slutsatser ur empiri, då det egentligen bara utgör en slutsats i förhållande till en observation (Popper 2002, s. 6f). Popper var mycket strikt i sin syn på vetenskap. Att betrakta kunskap som ”absolut sanning” är tämligen onyanserat och har flera opponenter. Induktiv logik ska betraktas som ett argument för sannolikhet snarare än absolut logik (David & Sutton 2016, s. 85). De flesta av oss vaknar upp varje morgon och förväntar oss att dagen kommer att bli ungefär så som vi har upplevt den tidigare, men ingen av oss förkastar idén om att osannolika saker kan ske.

4.3 Urval

Inledningsvis hade vi för avsikt att intervjua yrkesverksamma socionomer inom socialtjänstens enhet barn, unga och familj från fem kommuner i Skåne. Dessa valde vi genom att på en karta slumpmässigt plocka ut fem kommuner utifrån en geografisk spridning samt varierande storlek på kommunerna. Vi valde att intervjua socionomer inom enheten barn, unga och familj för att öka säkerheten i våra resultat vilket sker när undersökningsmiljöerna är så lika varandra som möjligt (Svensson & Ahrne 2015, s. 22). När kommunerna var fastställda ringde vi mottagningsenheten i varje kommun för att få kontaktuppgifter till ansvarig enhetschef. Vi skickade sedan ett mail där vi lade fram vår intervjufrågan och bad ansvarig att skicka vidare mailet till de anställda. Vi fick däremot ingen respons från dessa mailutskick och efter flertalet påminnelser tog vi beslutet att tänka om i vårt urval. Detta på grund av studiens tidsomfattning och risken att vi inte skulle få tag i några respondenter.

Vi gick vidare med att publicera vår intervjuförfrågan i gruppen ”Socionom” på Facebook, där över 18000 personer är medlemmar. Endast socionomer och socionomstudenter har tillgång till gruppen. Genom att publicera förfrågan på Facebook hade vi möjlighet att direkt nå ut till yrkesverksamma socionomer utan att först ta vår förfrågan genom en verksamhetschef. Vi utökade även studien till att inte specifikt undersöka socionomers upplevelser inom socialtjänstens enhet barn, unga och familj utan till socionomer som på något sätt arbetar med denna målgruppen, exempelvis i form av utredning eller stödjande arbete. Facebookinlägget gav resultat och en första respondent som ville delta i studien tog kontakt med oss. Det blev dock därefter återigen tystnad. Vi publicerade då vår förfrågan igen i samma grupp med mindre omformuleringar för att locka fram ett större intresse. Detta gav resultat och vi fick tag på tre respondenter till. En femte respondent fick vi kontakt med via en av våra andra respondenter. Detta kan också benämnas som ett snöbollsurval, vilket innebär att de personer som inledningsvis deltar i studien vidare kan ge namn på andra personer som har kännedom om det ämne som undersöks (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 41). Vår sjätte och sjunde respondent har vi fått fram genom egna kontakter eftersom vi inte fick tag på fler respondenter. Studiens urval har varit målstyrt med ett inslag av snöbollsurval. Vi har valt ut respondenter strategiskt för att se till att de ska kunna besvara forskningens frågor. Vi har vänt oss till relevanta personer som kan tänkas ha erfarenhet av ämnet och som arbetar med målgruppen barn, unga och familj (Bryman 2018, s. 496).

4.3.1 Våra respondenter

Vår studie består av sju respondenter som arbetar i olika typer av offentliga verksamheter gentemot målgruppen barn, unga eller familj. Fyra av våra respondenter arbetar med utredning och beslut av insatser för barn och unga. Dessa har vi valt att kalla Erik, Helena, Peter och Marcus. Vår femte respondent, som vi kallar Bianca, arbetar med planering och uppföljning av familjer och ungdomar mot utbildning eller självförsörjning. Rebecka, vår sjätte respondent arbetar med stöd och behandling av ungdomar på institution. Slutligen har vi Jeanette som arbetar med handläggning, planering och coachning av ungdomar.

4.3.2 Urvalets förtjänster och begränsningar

Fördelarna med vårt urval är att samtliga respondenter arbetar med den målgrupp vi haft för avsikt att undersöka. De har haft möjlighet att besvara studiens frågor samtidigt som andra intressanta aspekter har uppkommit.

Snöbollsurvalet har varit ett snabbt och enkelt sätt att samla fler respondenter som har kunskap om forskningsämnet. Nackdelarna är att de respondenter som tillfrågats genom egna kontakter känner oss vilket kan ha påverkat intervjuerna. Vi har själva inte sett detta som ett hinder eller som något negativt. Däremot kan vi inte veta vilka andra resultat som eventuellt hade framkommit om alla respondenter hade varit främmande för oss. En annan nackdel är att två respondenter är införstådda med att de båda har deltagit i vår studie, då en av dem tillkommit via snöbollsurval och den andra har hänvisat oss vidare till denna personen. Detta kan vara ett hot mot respondenternas anonymitet då det finns en risk att de kan identifiera varandra i den slutgiltiga studien.

4.4 Genomförande

Samtliga intervjuer har genomförts digitalt via Zoom och spelats in med telefon för att kunna transkriberas. Varje intervju har tagit omkring 30 minuter. Alla deltagare har innan intervjun fått information om studien och läst vår samtyckesblankett. Innan intervjuns början har de gett muntligt samtycke till deltagande i studien och att bli inspelade. I en intervju, vilken genomfördes per telefon, lästes samtyckesblanketten upp för intervjupersonen. Deltagaren gav sedan samtycke innan intervjun började och samtalet spelades in. Vi har båda deltagit i samtliga intervjuer, med undantag för intervjun genomförd över telefon. I varje intervju har en person ställt frågorna och den andra varit ansvarig för transkribering. Frågorna vi ställt respondenterna har varit semistrukturerade, mindre omformuleringar och olika följdfrågor har skilt sig åt mellan intervjuerna. Vår intervjuguide har växt fram under genomförandet av de första intervjuerna. Ursprungliga frågor har omformulerats och intressanta spår från intervjuerna har omvandlats till intervjufrågor. Frågorna har varit formulerade efter de tre teman som vår studie berör: evidensbaserade metoder, standardisering och budgetmässig styrning (se bilaga 2).

Då samma fråga enligt Kvale och Brinkmann (2014) kan betyda olika saker för olika människor behöver de anpassas till varje enskild individ. Vi har därför tagit avstamp i vår intervjuguide men också varit öppna för att utforska olika riktningar i intervjuerna. För att uppmuntra intervjupersonerna till att fördjupa sig i sina upplevelser har några frågor vi ställt varit formulerade som "hur" frågor. Även följdfrågor har använts till fördjupningar av olika teman. Vissa frågor har varit specificerade för att få svar på enskilda saker.

Direkta frågor har vi använt för att komma in på specifika aspekter som vi varit intresserade av att undersöka. Även tystnad har använts för att driva intervjun vidare och vid förtydligande av det respondenterna lyft fram har tolkande frågor varit användbara (Kvale & Brinkmann 2014, s. 172f, 176ff). Det finns dock möjliga begränsningar i formuleringarna på våra intervjufrågor då vissa varit öppna och andra mer slutna. Våra mer slutna frågor kan ha hindrat respondenterna från att fritt dela med sig av sina tankar. Däremot har vi gett dem utrymme vid slutet av intervjun och under intervjuns gång att fritt dela med sig av sina upplevelser oberoende av vilka frågor vi ställt.

4.4.1 Transkribering av intervjuer

De inspelade intervjuerna har transkriberats ordagrant. Vi har därmed inte omvandlat respondenternas utsagor från talspråk till skriftspråk. Då respondenternas svar har varit av största vikt valde vi att inte skriva ut långa pauser eller suckar. Ord som "ehm", "mm" och skratt, har skrivits ut samt betoning på specifika ord. Då vi varit två stycken som har transkriberat intervjuerna var vi noga med att fastställa hur och vad som skulle skrivas ner. Detta för att intervjuerna skulle bli nedskrivna på ett likvärdigt sätt. Konversationer som inte haft med studien att göra och "småprat" har inte transkriberats för att underlätta i efterkommande bearbetning och analys av materialet (Kvale & Brinkmann 2014, s. 221f). För att värna om respondenternas anonymitet har deras namn i samband med transkriberingen ersatts med fiktiva namn. Namn på kollegor, arbetsplatser och geografiska platser har inte skrivits ut. Vi gjorde detta för att behandla respondenternas utsagor helt konfidentiellt. Utvalda citat valde vi att omformulera från talspråk till skriftspråk då transkribering skett ordagrant. Detta för att undvika en stigmatisering av grupper eller personer vilket kan ske när osammanhängande eller upprepade intervjuutskrifter presenteras (ibid, s. 227f).

4.4.2 Tillvägagångssätt analys

Våra transkriberade intervjuer har genomgått bearbetning och tematisering i flera steg för att förberedas för analys. Vi började med att gå igenom samtliga intervjuer enskilt för att få en överblick av vårt material. Därefter gick vi vidare med att färgkoda respondenternas utsagor utifrån studiens övergripande teman: evidensbaserade metoder, standardiserade arbetssätt och budgetmässig styrning. I detta stadie färgkodas hela stycken utifrån ett eller flera teman. Under genomgången av våra intervjuer uppmärksammade vi ytterligare två teman.

Det ena valde vi att benämna som handlingsutrymme och professionalitet. Det andra temat valde vi att benämna som beslutsfattande och mandat. Respondenternas utsagor placerades in i ett eller flera av dessa teman. Berättelser vi fann irrelevanta för studien förblev icke färgkodade. Vi angrep materialet på detta sätt för att systematiskt kunna begripliggöra och kategorisera vårt material. Trots att kodning gör det möjligt att få en överblick över det empiriska materialet menar en del forskare att det finns nackdelar. Kodningen medför ofta att materialet kategoriseras, långa berättelser omvandlas till enkla och få kategorier vilket kan medföra att delar av materialet inte framkommer (Kvale & Brinkmann 2014, s. 241ff). Vi anser dock att detta tillvägagångssätt har varit ett framkomligt sätt att få en överblick över vårt material. Vårt sätt att arbeta och strukturera materialet har byggt på teman snarare än enkla koder. Detta gjorde att materialet fick ta plats samtidigt som våra teman har grundats på det intervjuerna visat.

Efter vår första färgkodning gick vi tillsammans igenom våra teman och diskuterade de saker som respondenterna hade lyft fram. Var dessa huvudsakligen negativa eller positiva aspekter? Fanns det likheter eller motsägelser mellan respondenternas berättelser? Vi fortsatte att gå igenom vårt material och teman tills vi upplevde en tydligare struktur och en mättnad i de teman vi hade identifierat. Respondenternas utsagor diskuterades utifrån studiens frågeställningar och i vilken utsträckning vårt material hade möjlighet att besvara dem. Vi gick sedan vidare med att strukturera våra tre övergripande teman i underrubriker efter de mönster vi hade identifierat i vårt material. I temat evidensbaserade metoder kunde vi exempelvis urskilja vilka förhållningssätt respondenterna hade till metoder och standardiserade arbetssätt. I vilken utsträckning de upplevde att specifika metoder var anpassade till deras verksamhet och på vilket sätt dessa förespråkades på arbetsplatsen. Olika underrubriker identifierades i våra andra två teman och under samtliga rubriker samlade vi respondenternas utsagor i ett dokument för att snabbt kunna se vad de hade sagt. Detta gav oss möjlighet att se hur många respondenter som gav uttryck till liknande saker men även möjlighet att identifiera motsägelser i de olika berättelserna. Vi gick sedan vidare men att ta avstamp i vår teoretiska ram. Med nya ögon kunde vi då se och förklara vårt empiriska material (Svensson & Ahrne 2015, s. 23f).

4.4.3 Studiens förtjänster och begränsningar

Vi anser att vårt metodval har varit ett framkomligt sätt för oss att besvara studiens frågeställningar. Intervjuerna har gjort det möjligt att fånga socionomernas egna tankar och upplevelser samtidigt som vi haft tillfälle att djupdyka i delar av deras berättelser. Vid användning av intervjuer som forskningsmetod är däremot kvaliteten på intervjun väsentlig för den kvalitet analysen får. I det bästa scenariot är intervjupersonerna motiverade och kunniga och kan utan problem besvara de frågor som ställs. Deras berättelser är sammanhängande och ger långa utsagor av det studien har för avsikt att undersöka (Kvale & Brinkmann 2014, s. 206f). Kvale och Brinkmann (2014) fastställer dock att den ideala intervjupersonen inte existerar, olika människor är passande till olika slags intervjuer. Det är istället intervjuarens uppgift att motivera sina respondenter och att kunna erhålla information oberoende av vem som intervjuas (ibid.).

Vi upplever att våra respondenter har besvarat våra frågor väl genom att visa engagemang och intresse för studiens ämne. När respondenternas svar blev kortfattade ställde vi en följdfråga eller bad dem utveckla sina svar för att återuppta konversationen. Vår tidsram för våra intervjuerna på omkring 30 minuter har varit lagom. Vi har haft tid att i lugn och ro gå igenom våra frågor och även fråga efter aspekter som inte funnits med i vår intervjuguide. Respondenterna i vår studie arbetar inom olika verksamheter där evidensbaserade metoder är mer eller mindre framträdande vilket medfört att vissa respondenter har haft svårare att besvara våra frågor. Det har gått att identifiera vissa mönster i den information respondenterna har givit oss. Dock upplever vi att det är svårt att dra några generella slutsatser kring dessa vilket eventuellt hade varit möjligt om alla respondenter kommit från liknande eller samma typ av verksamhet.

4.5 Studiens tillförlitlighet

Bryman (2018) hänvisar till Lincoln och Gubas (1985) begrepp för att beskriva den kvalitativa forskningens tillförlitlighet. Bryman menar att tillförlitligheten inte kan diskuteras utifrån samma begrepp som vid kvantitativa studier (Bryman 2018, s. 75). Vi kommer däremot vända oss till Lind (2019) och de begrepp han diskuterar kring den kvalitativa studiens tillförlighet. Han beskriver tre tydliga begrepp på ett pedagogiskt sätt och vi ser dessa begrepp som relevanta i förhållande till vår studie.

Lind diskuterar (2019) begreppen autenticitet, pålitlighet och träffsäkerhet. Autenticitet syftar till att forskningsunderlaget återger information på ett korrekt sätt och att det kan ses som äkta. Pålitlighet handlar om att forskningen har genomförts på ett konsekvent sätt och att andra kan bedöma de tillvägagångssätt som använts i studien. Träffsäkerhet syftar till att forskningsmaterialet ger relevant kunskap om det område som har studerats (Lind 2019, s. 165).

När det gäller begreppet pålitlighet har vi löpande i vår metoddel redogjort för hur vi gått tillväga i denna studie. Vårt urval har presenterats tillsammans med hur våra intervjuer har genomförts och bearbetats. Läsaren får ta del av vår intervjuguide och vår argumentation kring såväl möjligheter som begränsningar i vårt tillvägagångssätt. Vårt metodval och tillvägagångssätt har under studiens gång varit något vi löpande reflekterat över och haft i åtanke. Vi anser således att studien genomförts på ett konsekvent sätt både vad gäller val av genomförande och i förhållande till våra respondenter och deras integritet. Vårt metodavsnitt ger en inblick i delar av studien, vi lyfter de aspekter som varit av vikt och som ger läsaren tillräckligt med information för att vara införstådd i hur vi har gått tillväga.

Med avstamp i begreppet autenticitet har alla våra intervjuer spelats in och transkriberats för att på ett korrekt sätt återge den information våra respondenter givit oss. Det material som presenteras i vårt resultatavsnitt har återgetts så objektivt och nära de ord som respondenterna själva har använt som möjligt. Bryman (2018) menar att basera sin empiri på respondenternas upplevelser och att i så stor utsträckning som möjligt eliminera partiskhet är ett viktigt kriterium i begreppet autenticitet. (Bryman 2018, s. 75). Då vår studie har berört respondenternas egna upplevelser av olika fenomen kan deras utsagor inte betraktas som sann fakta. Vårt studies ”äkthet” får därför ses i förhållande till i vilken utsträckning vi lyckats presentera respondenternas upplevelser på ett autentiskt sätt, utan att upplevelserna framställs på ett annat sätt än vad respondenterna ansett sig uttrycka.

Träffsäkerhet handlar om att forskningsmaterialet ger relevant kunskap om det som studerats (Lind 2019, s. 165). Denna studie fördjupar kunskapen över hur socionomer upplever att evidensbaserade metoder, standardiserade arbetssätt och budgetmässig styrning framträder i och påverkar deras arbete. Tidigare forskning (jfr Denvall & Johansson 2012; Bergmark & Lundström 2006) belyser delar av den utveckling som EBP och NPM har medfört.

Det framkommer, som vi också argumenterade för i vår problemformulering, att det saknas närmare forskning kring hur socionomer upplever att evidensbaserade metoder och standardiserade arbetssätt påverkar deras arbete. Vi anser därför att vår studie tillför relevant kunskap kring hur socionomer idag upplever att deras arbete med målgruppen barn, unga och familj påverkas av dessa aspekter samt budgetmässig styrning. Vår forskning kan dock endast ses i sitt egna sammanhang tillsammans med de upplevelser som respondenterna delat med sig av. Resultaten kan inte generaliseras eller användas för att peka på kausalitet av olika slag. Forskningen är sin helhet istället ett bidrag till den kunskap som redan finns på området.

5. Forskningsetiska överväganden

Enligt Vetenskapsrådet (2021) handlar forskningsetiska frågor om forskarens relation till forskningsuppdraget. De menar att forskaren ska förhålla sig till fyra principer. Tillförlitlighet avhandlar att säkerställa forskningens kvalitet, vilket syns i dess design, metod, analys och utnyttjande av resurser. Ärlighet är frågan om att utveckla, genomföra, granska, samt rapportera och informera om forskning på ett öppet och objektiva sätt. Respekt, som ska ges för kolleger, forskningsdeltagare, samhälle och miljö. Slutligen ansvar, som ska tas för forskningen från idé till publicering, för ledning och organisation, för tillsyn och mentorskap samt för dess vidare konsekvenser.

Etik handlar till övervägande del om balansgång enligt Kvale och Brinkmann (2016). Inom forskningsetiken är det balansen mellan forskningens goda effekter och skadan för respondenterna, vilket även kan jämföras med Vetenskapsrådets (2021) principer om respekt och ansvar. Kvale och Brinkmann ber varje forskare att fråga sig ”vilka goda effekter får undersökningen?”. Enligt forskningsetisk litteratur ska detta ställas i förhållande till vilken potentiell skada undersökningen har för respondenterna. Skadan kan uppstå både innan, under och efter intervjun (Kvale & Brinkmann 2016, s. 85). Vår avsikt är att denna studie ska gynna socialarbetare i slutändan. Syftet att undersöka hur evidensbaserade metoder, standardisering och budgetmässig styrning framträder i och påverkar socionomer är en ambition fördjupa kunskapen utifrån den forskning som pekar på att socialarbetare hämmas i sin yrkesutövning (Björk 2017; Lauri 2016; Hjärpe 2020).

Kvale och Brinkmann (2016) menar att forskaren inför varje intervju bör planera för hur respondenterna erhåller information och samtycke. Samtycket bygger på att respondenterna kan göra ett medvetet och informerat val om att delta i studien eller att avstå. Respondenten ska ha erhållit information om studiens syfte, uppbyggnad och ska vara medveten om hur informationen kommer bearbetas (jfr Vetenskapsrådet 2021; Kvale & Brinkman 2016, s. 87). Våra respondenter har innan studiens gång tagit del av vår samtyckesblankett som berättar vad studien handlar om och hur vi kommit att hantera forskningsmaterialet (se bilaga 3). Respondenterna har även via mail fått närmare information om studiens ämne och olika teman. Alla respondenter har själva läst igenom informationen vi givit dem för att vid intervjuens genomförande ge muntligt samtycke till deltagande och att bli inspelad. En av intervjuerna genomfördes per telefon och bokades in hastigt vilket medförde att samtyckesblanketten lästes upp innan intervjun. Respondenten hade innan dess fått information om studien och dess genomförande. Respondenterna har informerats om deltagandets frivillighet och att de när som helst har kunnat avbryta sitt deltagande. Samtycke och information regleras också i Lagen om etikprövning (2003:460). Som student omfattas vår forskning inte av etikprövningen, däremot är det av stor vikt att ändå hålla sig till de forskningsetiska principerna (se 2§ Lag 2003:460).

Forskaren bör ta hänsyn till skadan som kan uppkomma under och efter intervjun menar Kvale och Brinkmann (2016). Om informationen som respondenterna har lämnat ska publiceras offentligt kan det innebära skada för personernas belägenhet. Under intervjun bör forskaren även vara försiktig med kritiken som riktas mot respondenterna. En del av skadan kan lösas genom att behandla informationen och respondenten med konfidentialitet. Konfidentialiteten bör stå i rimlig proportion till forskningens utformning. Anonymitet som ofta förenas med konfidentialitet ska utgöra ett skydd för individen men kan både begränsa inflytandet och befria forskaren från ansvar. Det bör alltså göras en avvägning hur konfidentialiteten står i proportion till forskningen (Kvale & Brinkmann 2016, s. 88f). I vår studie har vi avidentifierat våra respondenter för att minimera skaderisken. Även arbetsplatser och andra geografiska platser har vi avidentifierat för att värna om respondenternas anonymitet i så stor utsträckning som möjligt.

Öberg (2015) betonar en annan viktig aspekt inom forskningsetiken kring omsorgen för respondenterna. Den grundar sig delvis i samma skademinimering som Kvale och Brinkmann (2016) diskuterar men Öberg lägger större vikt på att markera att intervjun är en social aktivitet som ska legitimeras med humanistisk och empatisk grund. Han menar att respondenterna ska behandlas med respekt och värdighet (Öberg 2015, s. 61f). I Vetenskapsrådets principer om ärlighet och respekt återfinns även dessa (Vetenskapsrådet 2021). En sista aspekt att ta hänsyn till inom forskningsetiken är nyttjandekravet. Bryman (2018) förklarar att det syftar till att de uppgifter som har inhämtats av respondenterna endast får användas för forskningsändamål. Nyttjandekravet kan ses som en förlängning av kravet på att uppgifter ska förvaras på ett säkert sätt (jfr Bryman 2018, s. 171; Vetenskapsrådet 2021). Samtliga respondenter har informerats att deras uppgifter och utsagor hålls helt anonyma, att dessa inhämtas i forskningssyfte och förvaras konfidentiellt för att sedan förstöras vid studiens avslut. Endast vi som genomfört studien har haft åtkomst till forskningsmaterialet. Vid transkribering av intervjuerna har vi behandlat alla namn och uppgifter konfidentiellt, det har inte framkommit information som kan knytas till våra respondenter.

6. Resultat och Analys

Studiens resultat presenteras i två avsnitt. Den första delen avhandlar upplevelser av hur evidensbaserade metoder och standardiserade arbetssätt påverkar respondenterna i sitt arbete. Den andra delen presenterar upplevelser av hur budgetmässig styrning och mätningar påverkar respondenterna i sitt arbete.

6.1 Evidensbaserade metoder och standardiserat arbete:

I följande kapitel kommer vi redovisa våra resultat kring hur socionomerna upplever att evidensbaserade metoder och standardiserade arbetssätt påverkar deras arbete. På vilket sätt används dessa metoder och arbetssätt på arbetsplatsen och hur ställer sig socionomerna till dem? Vi lägger inte vårt främsta fokus på metoderna utan riktar uppmärksamheten mot respondenternas upplevelser av hur dessa arbetssätt påverkar dem. Den metod som dock kommer beröras är BBIC då majoriteten av våra respondenter har pratat om denna metoden.

6.1.1 Socionomernas förhållningssätt till metoder och standardiserade arbetssätt
Hur socionomerna beskriver att de förhåller sig till och påverkas av evidensbaserade metoder och standardiserade arbetssätt skiljer sig åt. För majoriteten upplevs dessa vara en framträdande del i arbetet och de tycks vara införlivade i verksamhetens sätt att arbeta. Andra upplever att det finns en större frihet kring vilka metoder som används. Bland våra respondenter finns både likheter och skillnader som dels grundas i deras upplevelser, dels i vilken typ av verksamhet de arbetar i. Vi har valt att dela in våra respondenter i två grupper med den huvudsakliga distinktionen att den ena gruppen arbetar med myndighetsutövning och den andra gruppen arbetar på utförarsidan. Vi finner skillnader mellan dessa grupper men även inom grupperna. Den fundamentala skillnaden är att gruppen som arbetar med myndighetsutövning främst arbetar med BBIC. Den andra gruppen har en större repertoar av metodologiska alternativ.

Utförarna

Tre av våra respondenter, Bianca, Jeanette och Rebecka, är socionomer som inte arbetar med myndighetsutövning utan med planering, behandling och stöd av olika slag. Bianca upplever att vissa utbildningar som köps in på arbetsplatsen är överflödiga och att de fungerar på ett helt annat sätt i verkligheten än vad de är tänkta att göra. Enligt Bianca är det arbetsplatsen som styr vilka utbildningar de anställda ska gå samtidigt som en del av dem är obligatoriska.

Det köptes exempelvis en metod för 3 miljoner från Stockholm och det hette Motivation 3.0, asså det bara gick åt pipan. [...] Idag har jag absolut ingen användning av den överhuvudtaget. - Bianca

Bianca uttrycker flertalet gånger under intervjun ett skeptiskt förhållningssätt till evidensbaserade metoder och standardiserade arbetssätt. Hon menar att specifika metoder sällan hjälper henne i arbetet och att utbildningarna kostar mycket pengar.

Jeanette upplever istället att hon i en högre grad kan bestämma vilka utbildningar hon ska närvara på och att det inte finns krav på att de ska arbeta evidensbaserat. Snarare är det ett krav hon och hennes kollegor ställer på sig själva.

Vi vill att det ska vara så, att de metoderna vi använder ska vara evidensbaserade. Vi ska bara erbjuda sådant som det finns forskning på och tidigare erfarenheter har fungerat på våra ungdomar. - Jeanette

Jeanette lyfter att metoderna i sitt ursprungliga skick inte är helt anpassade till verksamheten. Istället anpassas de av Jeanette och hennes kollegor för att på ett bättre sätt möta ungdomarnas behov. Jeanette uttrycker att hon upplever ett stort inflytande över hur verksamheten ska utformas och på vilket sätt de ska arbeta med ungdomarna. Hon uttrycker att verksamheten är en enhet i en större enhet. På Rebeckas arbetsplats används metoder som både är evidensbaserade och som inte är det. Hon upplever att arbetsplatsen satsar mer på att utbilda vissa i personalen, vilken hon är kritisk till då hela personalstyrkan arbetar med ungdomarna på olika sätt. Hon känner att det saknas någonting i hennes arbetet. Hon har svårt för att förklara vad men Rebecka uttrycker att hon upplever att hela arbetet hade blivit bättre om samtliga medarbetare hade fått samma utbildningar.

Utförarna kan i Lipskys (2010) mening förstås som klassiska gräsrotsbyråkrater; i direktkontakt med människor ges medborgaren en individuell service innanför organisationens ramar. I detta har gräsrotsbyråkrater också ett handlingsutrymme. Utifrån Biancas upplevelser är hennes handlingsutrymme begränsat, hon anser sig inte ha inflytande över kompetensutvecklingen. Hennes förutsättningar att arbeta med brukarna beskrivs härigenom som kringskuret: utbildningarna tar tid från själva arbetet, utan att det upplevs hjälpa henne i slutändan. Jeanette är enligt Lipskys definition också en gräsrotsbyråkrat. Hon ger dock i sin tur uttryck för att ha ett större handlingsutrymme i arbetet. Det skulle kunna förklaras av att Jeanette arbetar i en särskild enhet i en större organisation där tjänstemännen har delgivits särskilt förtroende att utforma ramarna för sin verksamhet. Enligt Lipsky (2010) är gräsrotsbyråkrater en liten del av ett stort system. I Jeanettes fall verkar hon och hennes medarbetare kunnat skapa ett eget system. Trots att Bianca uttrycker sig ha ett begränsat handlingsutrymme beskriver hon även att hon kan välja bort vissa metoder. Bianca beskriver ett tvång i att gå på utbildningen som arbetsgivaren utser men inte ett tvång i att införliva metoderna i själva arbetet. Rebecka i jämförelse med Bianca uttrycker sig kritisk till att all personal inte får gå olika utbildningar. Hennes upplevelse av att det saknas något i hennes arbete hade enligt Lipsky (2010) förklarats genom att hon inte kan utföra sitt arbete med högsta kvalitet då information och resurser saknas. Trots utförarnas skilda upplevelser av sitt handlingsutrymme beskrivs ett visst självbestämmande i vilka metoder de kan använda i sitt arbete.

Utredarna

Våra andra respondenter, Marcus, Erik, Peter och Helena, är socionomer som arbetar med myndighetsutövning. De utreder och beslutar insatser för barn, ungdomar och familjer. Dessa fyra tar alla upp BBIC som ett vanligt förekommande utredningsstöd på arbetsplatsen.

Marcus nämner att BBIC innehåller flera olika dokument där alla inte används i alla utredningar. Detta på grund av att tiden inte räcker till eller för att det ibland inte finns behov av att använda dem enligt honom. Erik upplever att kraven på standardisering och att arbetet ska ske evidensbaserat har gått i vågor. Han lyfter även ett frågetecken kring hur mycket forskning som egentligen har gjorts på utredningssidan. Överlag ger Erik uttryck för en positiv inställning till användningen av metoder, framför allt BBIC, då utredningarna blir mer lika varandra. Samtidigt lyfter han att dokumentationen tar mycket tid, det är många olika dokument och man hinner inte alltid med. I vissa fall menar Erik att BBIC får en högre status än lagstiftningen:

Lagen är att vi ska utreda inom 4 månader, det är det som står i lagen. Det står inte i lagen att du måste utreda enligt BBIC, men det tycker jag ibland att vissa stadsdelar och kommuner glömmer bort. Att det blir som att BBIC blir viktigare, det blir viktigare att det blir enligt BBIC [...]. Har vi en sån situation att vi inte hinner göra det här på rätt sätt enligt BBIC och konstens alla regler då måste vi prioritera att göra det enligt lagen i första hand. - Erik

Helena upplever att det finns en framträdande standardisering i hennes arbete, speciellt kring hur arbetet ska ske. Samtidigt är hon osäker på vilka metoder som faktiskt är evidensbaserade. I likhet med de andra utredarna tar hon upp BBIC, men hon påpekar också att ingen ifrågasätter om BBIC ska användas eller inte. Hon beskriver att BBIC ses som en ”one size fits all”- lösning och att BBIC är under utvärdering av Socialstyrelsen, som jobbar löpande med att förbättra verktyget. Helena upplever att BBIC har blivit mer målinriktat efter de senaste revideringarna som gjorts. Enligt henne är dokumentationskravet inte lika omfattande och utredarna ska inte längre titta under alla stenar. Helena ser inte BBIC som en begränsning i sitt arbete utan snarare något som genererar en standard kring hur utredning ska ske. För henne används BBIC mer som en mall och som ett sätt att kategorisera information på. Den ger en fingervisning om vilka frågor som är viktiga för utredningen utan att begränsa arbetet.

Peter uttrycker i jämförelse med de andra utredarna en mer strikt inställning till standardisering och evidensbaserade metoder.

Jag skulle aldrig nånsin jobba efter en metod som inte är evidensbaserad, det skulle ju inte vara professionellt. Vi skulle aldrig använda en metod som inte grundar sig i forskning eller gedigen erfarenhet som brukarna vill ha. Så nej det skulle inte vara möjligt. I en myndighet är vi skyldiga att göra det. - Peter

I likhet med flera av de andra utredarna ser Peter det som bra och enhetligt att alla arbetar efter samma metod. Han upplever att det i BBIC finns många rubriker att fylla i men att dessa rubriker snarare handlar om datorsystemet. I mindre allvarliga utredningar tycker han att det hade varit lättare med en mindre utredningsmall. I de fall där allvarliga risker finns, anser han däremot att BBIC är en stor hjälp.

Socionomerna som arbetar med myndighetsutövning använder alla BBIC i sitt arbete. Enligt Lipsky (2010) behöver gräsrotsbyråkrater förhålla sig till organisationens krav på att service ska ges effektivt och ansvarsfullt. Samtidigt kommer medborgarna med krav på att servicen ska vara av god kvalitet. Socialstyrelsen, som har ansvar för råd och rekommendationer till socialtjänsten, förespråkar att BBIC ska användas i utredning av barn och unga. BBIC blir på så vis ett sätt att säkerhetsställa att servicen uppfyller en viss kvalitet och att den ges effektivt (jfr Lipsky 2010). I motsats till detta upplever flera av våra utredare att det finns mindre positiva aspekter av BBIC, exempelvis att dokumentationen är tidskrävande vilket gör att delar av verktyget inte används. Som vi redovisade i kunskapsläget argumenterar Björk (2017) för att den osystematiska användningen som sker av bedömningsinstrument, däribland BBIC, är ett hot mot den vetenskapliga värdegrund som har försökts införas i det sociala arbetet de senaste 30 åren (Björk 2017, s. 305). Utredarna uttrycker att det finns en osystematisk användning av BBIC, vilket gör att metoden i sin nuvarande form och användning inte fullt utgör ett optimalt sätt att säkerhetsställa service av god kvalitet och gemensam standard (jfr Björk 2017; Lipsky 2010).

En punkt Erik nämner är att BBIC som metod ibland upplevs få större tyngdpunkt än lagstiftningen som stadgar att utredning ska ske inom fyra månader (Socialtjänstlag 2001:543). Detta är inget de andra respondenterna ger uttryck för men de lyfter att BBIC är en självklarhet i deras arbete. Att BBIC upplevs bli viktigare än lagstiftningen kan ses som problematiskt då utredningsmetoden inte är lagstiftad. Någonting har gjort att metoden, i detta fallet BBIC, upplevs av Erik bli viktigare än att utredningstiden överskrids. Enligt Lipsky (2010) förstås gräsrotsbyråkrater som en förlängning av statens makt och kontroll. Här urskiljs två parallella påtryckningar: den ena i form av ett lagstiftat ramverk och det andra i form av nationella riktlinjer kring vilket sätt arbetet ska utföras på. Det blir således två ramar som gräsrotsbyråkraten måste förhålla sig till. Här blir gräsrotsbyråkraten tvungen att tänja på en av ramarna till bristningsgränsen för att kommunen upplevs prioritera den andra policyn.

6.1.2 På vilket sätt framträder evidens i utredarnas arbete?

Vårt material visar att några av de metoder som används vid utredning av barn och unga grundas i forskning (Socialstyrelsen 2019b; Socialstyrelsen 2019c). Vissa av utredarna beskriver sig vara införstådda med vad evidensbaserade metoder innebär och de kopplar detta till metoder eller manualer som de använder på sin arbetsplats. Andra beskriver begreppet som svårare att förstå och upplever det som en utmaning att identifiera vad som egentligen är evidensbaserat på arbetsplatsen.

Marcus tar bland annat upp BBIC som ett exempel på en evidensbaserad metod de arbetar efter. Han uttrycker dock en osäkerhet kring vad som verkligen är evidensbaserat på arbetsplatsen och menar att det finns ett glapp mellan forskningen och det praktiska arbetet i sin kommun. Han upplever att socialarbetare tappar kopplingen till vad som är evidensbaserat.

Socialtjänsten är ju väldigt, ah men en egen liten ö som inte alls hänger med i vad forskningen egentligen säger. - Marcus

Peter uttrycker i sin tur tydligt att han aldrig skulle få för sig att arbeta efter en metod som inte är evidensbaserad, och han tar upp BBIC som ett exempel på vilka evidensbaserade metoder de använder i sitt arbete. När vi ställer frågan om vilka evidensbaserade metoder som används ger alla utredarna svaret BBIC.

BBIC betraktas av Socialstyrelsen som ett handläggningsstöd och inte uttryckligen som en evidensbaserad metod (Socialstyrelsen 2019c). BBIC rekommenderas enligt utredarna av Socialstyrelsen och det används systematiskt av många, vilket kan förklara varför utredarna ger BBIC som exempel. Utredarnas svar visar dock att det finns en oklarhet kring vad som är evidensbaserat och inte. Denna oklarhet uttrycker Helena så här:

Just det, och om man jobbar med barn i den svenska socialtjänsten då jobbar alla, typ alla, enligt BBIC [...] Jag vet inte hur det är om den är evidensbaserad eller inte om jag ska vara ärlig, men det vet säkert ni däremot. - Helena

Bland utredarna finns upplevelser av osäkerhet kring vad som är evidensbaserat, alla tar dock upp BBIC som en frekvent använd metod. Med avstamp i Lipsky (2010) kan BBIC beskrivas som en simplificerad arbetsrutin för att hantera komplexa ärenden. Gräsrotsbyråkrater tenderar enligt honom att utgå från den bästa tillgängliga kunskapen som de har tilldelats av sin organisation. För utredarna är BBIC det bedömningsmaterial som används på arbetsplatsen och som rekommenderas av Socialstyrelsen, BBIC kan därmed upplevas och ses som den bästa tillgängliga kunskapen i deras arbete (Lipsky 2010). Våra resultat tyder på att det finns en diskursiv förvirring där gränsen mellan standardiserade arbetsmetoder och evidensbaserade metoder tycks vara otydligt. Utredarna ger inte uttryck för om förvirringen grundas i de nationella riktlinjerna eller inom kommunens policy. Oavsett vad den grundas i, står förvirringen kvar kring vad som är evidensbaserat och inte bland utredarna.

6.1.3 Sammanfattning

Bland utredarna framträder framför allt verktyget BBIC. Hos vissa av dem framträder det som ett standardiserat arbetssätt där verktygets evidens upplevs vara svår att identifiera. Hos andra framträder BBIC som en evidensbaserad metod där evidensen inte ifrågasätts. Bland utförarna framträder en bredare repertoar av metodologiska alternativ där en större frihet kring arbetssätt och val av metoder förekommer. Hos utförarna finns olika upplevelser av hur standardisering och evidensbaserade metoder påverkas deras arbete. Vissa upplever att dessa underlättar arbetet medan andra känner sig mer begränsade. Utredarna uttrycker att BBIC är den metod som används i alla ärenden och att det inte finns större möjligheter att välja hur den ska användas. De flesta uttrycker en positiv inställning till dess användning men många menar att dokumentationen är tidskrävande och att alla delar av BBIC inte alltid används.

6.2 Budget och mätningar

I följande avsnitt presenterar vi den roll socionomerna upplever att budgetmässig styrning har i deras arbete och hur influenser av ett kostnadseffektivt tänkande syns i deras berättelser. Hur budgetramar påverkar deras handlingsutrymme och möjligheten att fatta olika beslut samt deras förhållningssätt till mätningar i arbetet undersöks här.

6.2.1 Mätningar, kontroller och produktion

Upplevelser av mätningar och kontroller har varit mer eller mindre framträdande bland våra respondenter. Vissa upplever dem som positiva och andra upplever att de sätter en viss prestation i arbetet. Det är dock inte alla respondenter som upplever att det är en del av deras arbete. I kunskapsläget redogjorde vi för hur mätning och kontroller kan förstås som resultatstyrning genom standardiserade arbetssätt eller införandet av evidensbaserad praktik, vilket medförde ett starkt paradigmskifte inom stat och kommun (Bergmark & Lundström 2006b). Vi kommer först presentera de respondenter som upplever att mätningar och kontroller är en framträdande del i deras arbete. Vi kommer sedan presentera de respondenter som inte sett mätningar och kontroller som en framträdande del. Det är således inte samma grupper i detta avsnitt som tidigare där vi skilt utförare från utredare.

Framträdande mätningar i arbetet

Marcus upplever att mätningar och statistik förs i hans arbete och han menar att det är viktigt att det görs på arbetsplatsen. Han menar att det är ett sätt att säkerhetsställa att hjälp sker rättssäkert då människorna de möter är i en utsatt situation. Marcus beskriver att uppföljningar sker av journalsystemen och det som dokumenterats där. Även hur många ärenden som varje utredare har hand om registreras.

Socialnämnden, politikerna och enhetschefer har ett jättestort ansvar för att människor får den hjälp de behöver. Att det kan ske på ett rättssäkert sätt, att dokumentationen är korrekt. Det är jätteviktigt att man gör de här kontrollerna som ändå arbetsgivaren gör. - Marcus

Han lyfter dock att andra kanske kan uppleva dessa kontroller som jobbiga. Att det kan upplevas som att ledningen inte litar på personalen. Marcus menar därför att det är viktigt för arbetsgivaren att klargöra varför mätningar och kontroller görs. Kontrollerna gör också att man skärper sig upplever han.

De missar som görs i arbetet eller de saker som glöms bort kommer upp och det är då möjligt att åtgärda dem. Marcus upplever också att mätningar sker extra mycket på hans enhet, då gruppen har ett ökat krav på effektivitet.

Helena upplever likt Marcus att mätningar är något positivt och hon beskriver dessa som ganska sifferbaserade i hennes verksamhet. Hon menar att det ofta pratas om siffror på hennes arbetsplats men att dessa snarare fungerar som ett riktmärke för att mäta kvaliteten. Helena lyfter att man exempelvis inte tittar på om en handläggare är för dyr och beviljar för dyra insatser och placeringar. Hon upplever dock att hennes arbetsgrupp har ett högt krav på prestation.

Det finns en högre förväntning på att vi ska gå in och jobba ganska hårt och bli klara med saker ganska snabbt. [...] Det finns det ju en fyra månaders deadline att förhålla sig till. Åh det betyder ju att det ska finnas ett utflöde och ett inflöde.[...] I utredning tycker jag att det är ganska mycket...att det finns ett produktions.. asså en förväntan på produktion. - Helena

Bianca upplever att mätningar sker på arbetsplatsen och att dessa sätter ett krav på prestation i arbetet likt vad Helena upplever. De mätningar Bianca lyfter handlar om positiva och negativa utfall för klienterna. Där ett positivt utfall är en klient som går ut i utbildning eller arbete och ett negativt utfall är en klient som går ut med ersättning från försäkringskassan eller arbetsförmedlingen. I mätningarna av positiva och negativa utfall omvandlas klienterna till så kallade pinnar.

Det sätter ju en viss prestation i mitt arbete när man räknar pinnar. Varje person blir som en pinne. - Bianca

Bianca lyfter vidare att dessa pinnar medför att man inte ser processen i det som görs utan att fokus ligger på att få klienterna till att utforska sina möjligheter till självförsörjning. Bianca upplever att man inte riktigt lyssnar på klienterna utan jagar dessa pinnar istället.

Bianca, Helena och Marcus upplever således att mätningar på något sätt görs i deras arbete. Helena och Marcus uttrycker en positiv inställning till detta samtidigt som Helena upplever att hennes arbetsgrupp har ett högt krav på prestation.

Marcus ser mätningarna som ett sätt att säkerhetsställa att hjälp sker rättssäkert och att människor får den hjälp de behöver. Bianca upplever att mätningarna av positiva och negativa utfall medför en viss prestation i hennes arbete. Fokus på kvantitet riktar blicken bort från klienternas behov och perspektiv. Helena uttrycker istället att prestationskravet snarare finns i hennes arbetsgrupp och inte en explicit följd kontrollerna.

Lipsky (2010) argumenterar för att adekvata mätningar saknas inom gräsrotsbyråkratier. Han menar att tydliga mål och bra mätningar ger bättre förutsättningar att vägleda tjänstemän i sitt arbete. Han definierar en gräsrotsbyråkrati som en offentlig verksamhet där tjänstemännen möter medborgare och med ett brett handlingsutrymme tillger olika tjänster. Som exempel tar han bland annat upp socialkontor. Utifrån Lipskys definition kan även Biancas, Helenas och Marcus arbetsplats betraktas som en gräsrotsbyråkrati. Vidare menar Lipsky (2010) att mätningar inom gräsrotsbyråkratier bland annat är ett sätt att kontrollera de anställdas beteende. Han argumenterar för att ansvarsskyldighet inom organisationerna är nödvändigt för att upprätthålla ett produktionsvärde. Marcus ser mätningarna i sitt arbete som ett sätt att tillförsäkra att hjälp sker rättssäkert. Detta kan i Lipskys mening ses som ett steg mot ansvarsskyldighet. För Bianca medför mätningarna en förväntan på prestation i hennes arbete. Lipsky (2010) menar att med tillförlitliga prestationsmätningar så kan gräsrotsbyråkrater hållas ansvariga för att producera resultat på liknande sätt som maskiner förväntas göra. Detta kommer till uttryck i Biancas upplevelser av att räkna klienter som pinnar. I vårt empiriska material upplever utredarna dessa mätningar på olika sätt. Dels framkommer positiva upplevelser där arbetet kan kontrolleras och utvärderas för att bedrivas rättssäkert. Dels framkommer upplevelser av att dessa mätningar sätter en prestation i arbetet och att klienterna omvandlas till statistiska siffror.

Subtila mätningar i arbetet

Erik menar att han inte tänkt speciellt mycket på om det förekommer mätningar i hans arbete eller inte. Han tror dock att det har utvecklats till att bli mer mätningar de senaste åren. Peter ger uttryck för att arbetsplatsen exempelvis för statistik över hur många samtal per utredning utredaren har med barnet och om uppföljningar görs i tid. Han menar att andra mätningar också görs utifrån socialnämndens önskan då arbetet sker i en politiskt styrd organisation. Peter lyfter att dessa mätningar sker för att upprätthålla en god kvalitet och för att se till att saker inte missas i utredningarna. Han ser dessa typer av mätningar som något positivt då man har bättre koll på sig själv.

Det är för att följa upp att vi håller en god kvalitet. Det är viktigt att vi inte missar i varje utredning, att vi verkligen har de här samtalen, att hålla tiderna, att vi gör effektiva utredningar. Ja, det som forskningen har visat är viktigt för barn när vi utreder. - Peter

Rebecka upplever att hon har svårt att besvara frågan om det förekommer mätningar i hennes arbete. Hon lyfter dock att statistik förs över hur många ungdomar som blir intagna i verksamheten och att det då är möjligt att se om detta antal minskar eller ökar.

Rebecka upplever inte att andra mätningar förekommer och Jeanette ger inte heller uttryck för att hennes arbetet mäts på något särskilt sätt. Rebecka och Jeanette ger uttryck för att mätningar inte är en framträdande del i deras arbete. Peter ger uttryck för att mätningar används på ett liknande sätt som Erik, Helena och Bianca beskriver. Peter upplever däremot inte ett krav på prestation eller produktion. Både Peter och Rebecka uttrycker att organisationen för objektiv statistik utan att det upplevs påverka deras arbete i en större utsträckning. Lipsky (2010) menar att mätningar även förekommer inom organisationer som inte påverkar interaktionen med klienterna. Detta sker exempelvis genom allmän statistik, vilket Peter och Rebecka ger uttryck för.

Vilka generella drag kan vi urskilja hos respondenterna? Våra respondenter uttrycker dels mätningar som Lipsky (2010) beskriver sker i syfte att förespråka ansvarsskyldighet och produktionsansvar. Dels uttrycker respondenterna mätningar som Lipsky beskriver som statistisk objektiv data. Några respondenter upplever att dessa mätningar påverkar arbetet, andra upplever inte att de har en större påverkan. Jeanette upplever således inte att mätningar är något som framkommer i hennes arbetet, varken i form av objektiv data eller i syfte att kontrollera arbetet. Vår empiri tycks inte tyda på att det förekommer mer frekventa mätningar hos socionomerna på utredningssidan eller utförarsidan. Respondenternas upplevelser kan inte explicit kopplas till om de arbetar som utredare eller utförare. Istället pekar forskningsmaterialet på en variation kring hur respondenterna upplever att de påverkas av kontroller och mätningar.

6.2.2 Socionomernas förhållningssätt till budgetmässig styrning

Socionomernas upplevelser av hur budgetmässig styrning påverkar deras arbete följer vissa gemensamma mönster. Budgetramar beskrivs på olika sätt där de också uppges medföra olika konsekvenser i arbetet. I denna del av analysen delar vi åter in våra respondenter i grupperna utredare och utförare.

Utredarna

Helena upplever att budgetramar påverkar i högre och mindre grad beroende på hur stor budgeten och kommunen är. Upp till en viss gräns upplever hon att alla får den insats de behöver, därefter handlar det om mer exklusiva och dyra insatser. Hon uttrycker att hon aldrig har hamnat i en situation där en insats inte har beviljats på grund av kostnaden.

Dock har utredarna ibland inte fått använda sig av en viss utförare utan istället fått vända sig till en annan. Familjens behov har blivit tillgodosett för en mindre peng men inte på bekostnad av kvaliteten enligt Helena. Hon lyfter att vissa insatser inte kan beviljas av handläggaren utan måste beslutas av en högre chef. Kommer handläggare med ett välgrundat resonemang upplever hon att chefen ofta godkänner insatsen.

Marcus lyfter att socialtjänstens arbete sker inom en politiskt styrd organisation där de politiska beslut som tas påverkar arbetet och verksamhetens budget. Han upplever att budgetramarna ibland kan vara begränsande när det kommer till krav på att verksamheten ska spara pengar. Han menar att socialsekreterare inte har ett budgetansvar, men att det är svårt att koppla bort budget när chefen säger att besparingar behöver göras. Marcus lyfter att man som socialsekreterare sitter och funderar över i vilket utsträckning familjen har behov av en viss insats eller om det finns en annan familj med ett större behov. Det är ofta i det långsiktiga stödet som besparingar sker enligt honom.

Erik upplever att vissa insatser är svåra att få igenom. Om två insatser står emot varandra blir ofta kostnaden det som diskuteras. Han upplever att dyra insatser kräver hårt arbete för att bli beviljade. Erik uttrycker även en frustration över att chefen behöver ta beslutet vid en mer kostsam insats trots att behovet redan har blivit utrett och konstaterat. Han menar även att det ibland blir avgörande hur väl utredaren kan motivera fram en insats.

Generellt sett har jag oftast fått igenom de insatserna som jag har velat ha, men jag kanske har behövt jobba väldigt mycket för det. [...] Så budget påverkar såklart jättemycket och jag kanske är lite förvånad att jag har fått igenom så mycket, men jag har ju många kollegor som inte har fått igenom det de har velat ha. - Erik

Peter upplever att budgetramarna påverkar arbetsbelastningen när många kollegor av olika anledningar inte kan arbeta och det är färre utredare på plats. Han menar att det är svårt att hinna med alla utredningar inom fyra månader, då budgeten även styr hur många som anställs. Budgetramarna upplever han också påverkar insatserna som finns tillgängliga och han lyfter att hans kommun har dragit ner på öppenvårdsinsatserna. Peter menar att risken är större att ett barn exempelvis då placeras om det inte kan bo kvar hemma. I längden kostar det mer pengar att placera barnet men det upplever han inte att politikerna är medvetna om.

Alla utredare upplever att budgetmässig styrning på något sätt påverkar deras arbete. Vissa upplever att det är svårt att få igenom specifika insatser, exempelvis de som behöver beslutas av ansvarig chef. Andra upplever att det är svårt att koppla bort budget i bedömningen av olika insatser. Lipsky (2010) menar att gräsrotsbyråkrater både behöver förhålla sig till organisationen och medborgarnas krav. Det är en tudelat position där organisationens mål ofta står i motsättning till klientens. Det Lipsky diskuterar kan urskiljas i utredarnas upplevelser. Å ena sidan behöver de förhålla sig till krav på besparingar och att vissa insatser inte kan ges på grund av kostnaden. Å andra sidan finns familjens behov och förväntningar på att behovet ska tillgodoses. Enligt Lipsky (2010) befinner sig gräsrotsbyråkrater i en organisation med kronisk brist på resurser, eftersom människobehandlande organisationer aldrig kan ha tillräckligt med resurser; det finns alltid mer som kan- och bör- göras. Detta kan förklara varför utredarna upplever att det förekommer krav på besparingar i arbetet.

Erik menar att socialtjänstens arbete sker inom en politiskt styrd organisation, vilket också Lipsky (2010) menar då gräsrotsbyråkrater rör sig inom den politiska ramen och utför dess policy. Vår empiri pekar på att budgetmässig styrning och framför allt den budgetmässiga ramen ständigt är närvarande i utredarnas beslutsfattande och att upplevelserna av handlingsutrymmet skiljer sig åt. Utredarna ger uttryck för upplevelser om begränsningarna att driva ”advocacy”. Enligt Lipsky (2010) handlar det om gräsrotsbyråkratens uppgift att företräda klienter i frågor om insatser.

Dels upplever utredarna att deras förmåga att argumentera för klientens sak blir avgörande för vilken insats klienten får beviljad. Dels upplever utredarna varierande handlingsutrymme vid beslutsfattandet av olika insatser till följd av explicita normer av besparingar kommunicerade från chefer.

Utförarna

Hur intervjupersonerna på utförarsidan upplever att de påverkas av budgetmässig styrning skiljer sig åt. Rebecka lyfter att hon i sitt arbete har en budgetram att förhålla sig till men hon upplever inte att den påverkar hennes arbete speciellt mycket. Hon menar att ungdomarna får vad de behöver samtidigt som hennes chef försöker tillgodose arbetet så mycket som möjligt. Rebecka berättar att verksamheten som hon arbetar i ger ungdomarna veckopeng och ytterligare en peng om de sköter sig. Ungdomarna får spara till aktiviteter som de vill utföra, har ungdomarna inte tillräckligt med pengar har de inte alltid möjligt att gå på de aktiviteter de önskar.

Bianca upplever att hennes arbete påverkas av budgetramar och att pengar är något som genomsyrar arbetet. Hon lyfter en önskan om en bättre budget på arbetsplatsen till olika interventioner och menar att det skulle vara bättre för klienterna. Bianca upplever att det på arbetsplatsen just nu sker besparingar men också skeva prioriteringar.

Pengarna just nu är att de ska sparas så mycket som möjligt. De har uppmanat oss att inte boka så många tolkar i onödan. Samtidigt har man köpt in möbler för miljoner. Jättefina möbler helt i onödan. Det är liksom konstiga prioriteringar. - Bianca

Jeanette upplever i kontrast till Bianca en stor frihet kring hur budgeten på arbetsplatsen ser ut och vad verksamheten spenderar pengarna på.

Vi köper in extrautbildningar till våra ungdomar. Kanske någon vill ta ett truckkort, jamen då köper vi det. Om någon vill ha en sån här fransstylist-utbildning, då köper vi det. - Jeanette

Jeanette menar att verksamhetens pengar helt och hållet ska gå till ungdomarna. Trots friheten hon uttrycker är det inte tjänstemännen som är budgetansvariga. Istället är det verksamhetens närmaste chef som måste tillfrågas innan olika inköp kan göras.

Jeanette lyfter att verksamheten är kommunal och då ska en nollbudget helst uppnås. Hon menar att verksamheten ofta har pengar över men att det inte alltid är positivt. Enligt Jeanette har man då antingen önskat mer pengar än vad som har behövts eller så har man inte gjort det som man föresatt sig att göra initialt. Jeanette menar vidare att det är upp till var och en att skapa handlingsutrymmet runt omkring sig. Allt eftersom ett större förtroende från chefen har växt fram för Jeanette och hennes kollegor upplever Jeanette att det blivit lättare och friare att hantera budgetfrågor.

Beskrivningarna skiljer sig här åt. Jeanette uttrycker en stor frihet och mindre begränsningar vad gäller budgetfrågor. Bianca lyfter att hon upplever att det förekommer skeva prioriteringar och att hålla budgeten genomsyrar arbetet. Rebecka menar att ungdomarna får egna pengar, vilka går till olika aktiviteter. Hon upplever att chefen är lyhörd och att ungdomarnas behov tillgodoses. Rebecka ger också uttryck för att budgetramen är begränsad då ungdomarna inte alltid kan gå på den aktivitet de önskar. Likt utredarnas upplevelser ger Rebecka och Bianca uttryck för att det finns en viss begränsning i organisationens resurser och budgetramar. Detta kan återigen förklaras av Lipsky (2010) genom att det i en gräsrotsbyråkrati råder brist på resurser. Utifrån Biancas upplevelser handlar problemet dock om organisationens prioriteringar och inte i första hand om organisationens brist på resurser. Detta kan förklaras utifrån det Lipsky (2010) menar med att gräsrotsbyråkrater och chefer generellt sett har olika prioriteringar i hur arbetet ska styras. Biancas upplevelser visar att prioriteringar som explicit inte har med arbetet att göra dock får konsekvenser för vilka resurser som blir tillgängliga för gräsrotsbyråkrater.

Jeanette upplever att verksamheten har en friare budget. Hon ger inte uttryck för att det skulle råda brist på pengar. Detta står i stark kontrast till Lipsky (2010) då han menar att resurser är bristfälliga inom en gräsrotsbyråkrati. Han argumenterar också för att organisationens och klientens mål ofta står i motsättning till varandra. I Jeanettes fall skulle den friare budgeten kunna förklaras genom att organisationens och klientens mål ligger i samma linje, samt att chefens och gräsrotsbyråkratens prioriteringar stämmer överens (Lipsky 2010).

Forskning inom den samhällsvetenskapliga litteraturen som presenteras i vårt kunskapsläge ser korrelationer mellan kostnadseffektivitet samt införandet av evidensbaserad praktik och standardiserade arbetssätt (jfr Bergmark och Lundström 2006b; Hjärpe 2020). Ingen av utförarna resonerar kring dessa som sammankopplade vilket innebär att de skapar en annan logik kring styrning och resursfördelning. Utförarna uttrycker att den budgetmässiga styrningen bygger på prioriteringar som i vissa fall inte sammanfaller med klienternas önskemål men de kopplar inte det till styrande rationaliteter som evidensbaserad praktik eller standardiserade arbetssätt.

6.2.3 Sammanfattning

Budgetmässig styrning framställs hos våra respondenter som en ständigt närvarande ram de behöver förhålla sig till där budgeten styr vilka insatser som finns tillgängliga. Upplevelserna av hur budgetramarna påverkar deras arbete skiljer sig åt mellan respondenterna. Vissa upplever att klienterna får sitt behov tillgodosett oberoende av budgeten medan andra upplever att den i en större utsträckning styr vilka insatser som kan beviljas. Ramarna påverkar våra respondenter på olika sätt och i olika stor utsträckning vilket påverkar deras upplevelser av handlingsutrymme. Handlingsutrymmet hos vissa upplevs vara större och i de fall tycks budgetramarna inte vara lika styrande. Hos andra upplevs handlingsutrymmet vara mer begränsat och styrt av den budgetmässiga ramen. Mätningar och kontroller framträder bland de flesta respondenter i form av statistik av olika slag samt mätningar av arbetsinsatser. Vissa respondenter upplever att dessa sätter ett prestationskrav i deras arbete och andra upplever inte att dessa påverkar dem i någon större utsträckning. En del av de mätningar respondenterna uttrycker kan i Lipskys (2010) mening förstås ske i syfte att förespråka ansvarsskyldighet och produktionsansvar. Han menar att denna ansvarsskyldighet är nödvändig för att upprätthålla ett produktionsvärde. Mätningar i samband med tydliga målsättningar ser Lipsky även som ett sätt att vägleda tjänstemännen i sitt arbete.

7. Slutdiskussion

Syftet med denna studien är att fördjupa förståelsen för hur socionomer upplever att evidensbaserade metoder, standardiserade arbetsätt och budgetmässig styrning framträder i och påverkar deras arbete med målgruppen barn, unga och familj. Vårt empiriska material visar att samtliga respondenter upplever att dessa aspekter på något sätt påverkar deras arbete. Vi kommer nu sammanfatta och diskutera de analytiska slutsatser som framkommit.

Bland våra utredare kan vi i det empiriska materialet urskilja en förvirring kring evidensbaserade metoder vilket tog oss med förvåning. En evidensbaserad praktik började föras in i socialtjänsten i slutet av 1990-talet (Bergmark & Lundström 2006b). Vi förväntade oss att den utveckling som gjorts mot ett evidensbaserat socialt arbete skulle påvisa en större säkerhet bland de yrkesverksamma kring evidensbaserade metoder. Istället möttes vi av en förvirring och osäkerhet bland våra utredare som kan vara slumpmässig eller antyda på att det idag finns yrkesverksamma socionomer som inte är helt införstådda med vad evidensbaserat arbete innebär. Vårt val av teori har hjälpt oss att sätta ord på en förklaring. Lipskys (2010) teori berör flera delar av ett komplext arbete och diskuterar bland annat gräsrotsbyråkraters förmåga att arbeta efter simplifierade arbetsrutiner och bästa tillgängliga kunskap. Då det inte finns ett motsvarande underlag till BBIC idag kan BBIC ses som den bästa tillgängliga kunskapen. Enligt Socialstyrelsen (2020) vilar den evidensbaserade praktiken på fyra kunskapskällor, en av dem är just bästa tillgängliga kunskap. Detta kan hos våra respondenter förväxlas med BBIC, som egentligen är ett standardiserat dokumentationsstöd, men som istället tolkas som en evidensbaserad metod. Vi anser att det finns skäl att problematisera användningen av BBIC. Enligt våra respondenter finns det inte någon motsvarighet till verktyget och då det är det huvudsakliga instrumentet som används, bör det enligt oss finnas bättre förutsättningar att använda det. Ur ett evidensbaserat perspektiv krävs det tillförlitliga mätningar på instrumentet vilket i sin tur kräver en systematisk användning och uppföljning av BBIC. Flera av våra respondenter ger uttryck för att BBIC används osystematiskt i arbetet med utredningar av olika komplexitet. Även Björk (2017) beskriver hur detta förekommer generellt inom socialtjänsten och hur det långsiktigt innebär svårigheter att föra evidens kring BBIC.

När det gäller budgetmässig styrning kan vi bland våra utredare urskilja konsekvenser för arbetet som vi med vår teoretiska ram kan begripliggöra. Lipsky (2010) menar att gräsrotsbyråkratens uppgift är att företräda klienter i frågor om insatser, att bedriva ”advocacy”. Det Lipsky säger hjälper oss att sätta ord på det utredarna uttrycker och visar exempel på; att deras förmåga att argumentera för klientens sak blir avgörande för vilken insats klienten får beviljad; att de upplever varierande handlingsutrymme vid beslutsfattandet av olika insatser till följd av normer av besparingar. Bland utförarna får budgetramar olika konsekvenser för arbetet. Det framkommer att prioriteringar av resurser påverkar vilka insatser och vilken hjälp klienterna kan få. Den friare budgetramen som uttrycks hos några av dem kan förklaras med Lipsky (2010) genom att klients och organisationens mål tycks ligga i samma linje.

För oss var det inte förvånande att respondenterna påverkas av budgetmässig styrning men vi kunde även urskilja tendenser av ett kostnadseffektivt tänkande i deras upplevelser. Det intressanta som framkommer i vårt empiriska material är att det hos våra utförare inte tycks finnas ett samband mellan kostnadseffektivitet och införandet av standardisering och evidensbaserad praktik. Ingen resonerar kring dessa som sammankopplade, vilket innebär att de skapar en annan logik kring styrning och resursfördelning än vad som vanligtvis görs i forskning. Istället uttrycker utförarna att den ekonomiska styrningen bygger på prioriteringar. Tidigare forskning och litteratur visar en annan koppling mellan budget och styrande rationaliteter än vad utförarna gör. Flera forskare talar för att ekonomiska frågor och kostnadseffektivitet har lösts inom den offentliga sektorn genom standardisering eller modeller hämtade från den privata marknaden (jfr Ponnert & Svensson 2011; Bergmark & Lundström 2006a). Detta är inget som kan urskiljas i utförarnas berättelser.

Tidigare forskning beskriver mätningar inom det sociala arbetet som målstyrning, transparens eller kunskapsutveckling (jfr Bergmark och Lundström 2006b; Hjärpe 2020).

I litteraturen går det att urskilja att mätningar är ett sätt att utvärdera, effektivisera och utveckla verksamheterna. Det går inte att härleda mätningar till en enda rationalitet utan det är något som har funnits närvarande i verksamheter länge i olika syften. En del av våra respondenter uttrycker dessa saker som något positivt och förekommande i deras verksamheter. Andra respondenter uttrycker negativa aspekter av mätningar och beskriver i enlighet med litteraturen att det finns konsekvenser för både socialarbetare och klienter av kostnadseffektivitet och sifferstyrning.

En konsekvens som kan urskiljas i vårt empiriska material är att fokus på kvantitet riktar bort blicken från klienternas behov och perspektiv. När statistiska mätningar omvandlar människor av kött och blod till endimensionella siffror blir resultatet att verksamheterna fokuserar på produktion istället för att i första hand tillförsäkra stöd tillbaka till en fungerande vardag. En annan konsekvens är att mätningar resulterar i en känsla av krav på prestation hos socionomerna. Detta kravet, som också Lipsky (2010) uttrycker i form av produktionsansvarig, resulterar i ett arbete styrt av utflöde och inflöde av klienter.

Vårt empiriska material visar upplevelser och exempel på hur evidensbaserade metoder, standardiserade arbetssätt och budgetmässig styrning framträder i dagens sociala arbete med barn, unga och familj samt konsekvenser dessa aspekter får i socionomernas yrkesverksamhet. Vi är medvetna om att vi har gått in med vida ambitioner i denna studien. Det har resulterat i ett försök att djupare förstå i synnerhet två styrningsideal bakom det komplexa sociala arbetet. Vi har flertalet gånger varit tvungna att omformulera, revidera och utvärdera vår studie, samt vårt eget synsätt för att kunna presentera områdets omfång. New Public Management och Evidensbaserad praktik för med sig aspekter av kostnadseffektivt tänkande och standardisering som påverkar hur dagens sociala arbete styrs och utförs. Vår studie tillför kunskap om en del av dessa aspekter. Det behövs således mer omfattande och djupgående forskning på detta område. Ett av våra resultat pekar mot att det finns en förvirring bland utredarna kring vilka metoder som är evidensbaserade. Denna förvirring hade varit intressant att vidare undersöka. Vi ser att det sociala arbetet idag befinner sig i en tid där styrning av olika slag blir en allt mer framträdande del i arbetet. Den medför olika aspekter och olika konsekvenser för yrkesverksamheter. Vart denna utveckling slutar och hur morgondagens sociala arbete kommer att se ut kan bara framtiden ge svar på.

8. Referenser

Agevall, Lena. Karin Jonnergård & Joakim Krantz (2017). *Frihet under ansvar eller ansvar under tillsyn? Om dokumentstyrning av professioner*. Forum för professionsforskning, Växjö: Linneuniversitetet.

<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1071021/FULLTEXT01.pdf>

Ahrne, Göran & Peter Svensson (2015). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm, Liber AB.

Bergmark, Åke & Tommy Lundström (2006a). Socialvård i aktiebolagsform - om privatiseringar och marknadsreformer i svensk socialt arbete. *Nordisk sosialt arbeid*. 04/2005 (volym 25)

Bergmark, Åke & Tommy Lundström (2006b). Mot en evidensbaserad praktik? – Om färdriktningen i socialt arbete. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2, 99-113

Björk, Alexander (2017) Mot en situerad standardisering inom socialtjänsten, *Socialvetenskaplig tidskrift*, 24 (3-4), 303-313.

Brunsson, Nils. Andreas Rasche & David Seidl (2012). The Dynamics of Standardization: Three Perspectives on Standards in Organization Studies. *Sage Journals*, volume 33, s. 613-619.

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

David, Matthew & Carole D Sutton (2016). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund, Studentlitteratur AB.

Denvall, Verner & Kerstin Johansson (2012) Kejsarens nya kläder - Implementering av evidensbaserad praktik i socialt arbete. *Socialvetenskaplig tidskrift*. 1 (3-4). 26-45.

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Arhne (2015). Intervjuer. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm, Liber AB.

Hertzberg, Fredrik (2003). *Gräsrotsbyråkrati och normativ svenskhet: hur arbetsförmedlare förstår en etniskt segregerad arbetsmarknad*. Diss. Stockholm: Univ., 2003

Hjärpe, Teres (2020). *Mätning och motstånd: Sifferstyrning i socialtjänstens vardag*. Diss, Lund: Lund University.

https://portal.research.lu.se/portal/files/74529019/Teres_Hj_rpe_komplett.pdf

Johansson, Roine (2007). *Vid byråkratins gränser. Om handlingsfrihetens organisatoriska begränsningar i klientrelaterat arbete*. Lund: Arkiv förlag, 3 uppl.

Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund, Studentlitteratur

Lag om etikprövning (SFS 2003:460). Utbildningsdepartementet

Lauri, Marcus (2016). *Narratives of Governing: Rationalization, Responsibility and Resistance in Social Work*. Diss, Umeå: Umeå University.

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:923799/FULLTEXT01.pdf>

Liljegren, Andreas & Karolina Parding (2010) Ändrad styrning av välfärdsprofessioner – exemplet evidensbaserad i socialt arbete, *Socialvetenskaplig tidskrift*, 27 (3-4), 270-288.

Lind, Rolf (2019). *Vidga vetandet. Teori, metod och argumentation i samhällsvetenskapliga undersökningar*. Lund: Studentlitteratur, 2 uppl.

Lipsky, Michael (2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. 30th anniversary expanded ed. New York: Russell Sage Foundation

Lundström, Tommy & Emelie Shanks (2013). *Hård yta men mjukt innanmäte. Om hur chefer inom den sociala barnvården översätter evidensbaserat socialt arbete till lokal praktik*. *Socialvetenskaplig tidskrift*. 2. 108-126.

Martinell Barfoed, Elizabeth (2014) Standardiserad interaktion - en utmaning i socialt arbete. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 21 (1), 4-23

Skillmark, Mikael (2018). *Uppdrag standardisering: införande och användning av manualbaserade utrednings- och bedömningsverktyg i socialtjänsten*. Diss, Växjö: Linnaeus University. <http://lnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1192327/FULLTEXT01.pdf>

Socialstyrelsen 2020. Att arbeta evidensbaserat. Ett stöd för praktiskt arbete. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-10-6930.pdf> [2020-04-03]

Socialstyrelsen 2019a. Evidensbaserad praktik i socialtjänsten 2019. Den femte undersökningen om kommunala enhetschefer syn på evidensbaserad praktik. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-11-6979.pdf> [2020-04-13]

Socialstyrelsen 2019b. Evidensbaserad praktik, metodguiden. <https://www.socialstyrelsen.se/utveckla-verksamhet/evidensbaserad-praktik/metodguiden/> [2020-05-10]

Socialstyrelsen 2019c. Barns behov i centrum, BBIC. <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/barn-och-unga/barn-och-unga-i-socialtjansten/barns-behov-i-centrum/> [2020-05-10]

Socialtjänstlag (SFS 2001:453). Socialdepartementet

SOU (2008). *Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten – till nytta för brukaren*. Stockholm: Betänkande av Utredningen för en kunskapsbaserad socialtjänst <https://www.regeringen.se/49b6a8/contentassets/c33ab37b7bcc4512a1d07992ddfad267/evidensbaserad-praktik-inom-socialtjansten---till-nytta-for-brukaren-sou-200818> [2020-05-01]

Svensson, Peter & Göran Ahrne (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm, Liber AB.

Utredningen för en kunskapsbaserad socialtjänst (2008). *Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten - till nytta för brukaren*. Stockholm: Sveriges riksdag

Ponnert, Lina & Kerstin Svensson (2011). När förpackade idéer möter organisatoriska villkor. I *Socialvetenskaplig tidskrift*. Vol. 18 no. 3, ss. 168-182.

<https://portal.research.lu.se/portal/files/7620578/3357747>

Ponnert, Lina & Kerstin Svensson (2016). Standardisation—the end of professional discretion?, *European Journal of Social Work*, vol. 19, no. 3/4, pp. 586-599.

<https://doi.org/10.1080/13691457.29015.1074551>

Popper, Karl (2002). *The logic of scientific discovery*. London and New York: Routledge.

Regeringskansliet (2010). *Sveriges regeringar*. Stockholm: Regeringskansliet

Vetenskapsrådet (2021) Etik i forskningen.

<https://www.vr.se/uppdrag/etik/etik-i-forskningen.html> [2021-05-19]

Wiklund, Stefan (2005) Social barnavård i nya former. Om marknadsorientering inom barnavårdsarbetet. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 12 (2-3), 149-168.

Öberg, Peter (2015). Livshistorieintervjuer I: Ahrne, Göran och Svensson, Peter. (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB

9. Bilagor

Bilaga 1: Intervjuförfrågan

Första inlägg i Facebookgrupp

Hej!

Vi är två socionomkandidater från Lunds universitet som nu under våren skriver vår kandidatuppsats. Vår studie handlar om hur standardiserade arbetssätt påverkar socionomers dagliga arbete som arbetar med barn eller familjer.

Vi kommer genomföra studien genom digitala intervjuer och vi letar just nu efter socionomer som är intresserade av att delta. Alla intervjupersoner kommer att vara helt anonyma i studien.

Intervjuerna kommer ta ca 30 minuter och genomförs vecka 14, 15 och 16.

Om du är intresserad av att delta eller har frågor hör gärna av dig till mig via PM!

Tack!

Med vänlig hälsning
Michaela och Sebastian

Omformulerat inlägg publicerat i Facebookgrupp

Trevlig lördag!

Arbetar du med utredning, uppföljning av insats eller handläggning gentmot målgruppen barn, unga eller familj? Isåfall skulle vi gärna vilja intervju dig till vår kandidatuppsats. Vi är två studenter från Lunds universitet som undersöker hur socionomer upplever att evidensbaserade metoder påverkar deras arbete.

Intervjuerna kommer ta ca 30 minuter och ske digitalt. Deltagandet är anonymt och frivilligt. Intervjuerna kommer spelas in för att kunna transkriberas men allt material kommer raderas efter genomförd studie.

Om du vill delta eller har frågor skriv gärna ett PM!

Tack på förhand 🙏
Michaela & Sebastian

Kontaktuppgifter:

se8480ag-s@student.lu.se
mi7127da-s@student.lu.se

Handledare - Ulrika Levander:

ulrika.levander@soch.lu.se

Bilaga 2: Intervjuguide

Inledande fråga

Kan du med dina egna ord beskriva vem du är på din arbetsplats?

Evidensbaserade metoder och arbetssätt

Upplever du att det finns krav på att ni ska arbeta efter evidensbaserade metoder?

Har du någon uppfattning om hur väl dessa metoder är anpassade till den verksamhet du arbetar i?

Vilka möjligheter eller begränsningar upplever du att dessa metoder medför i ditt arbete?

Standardiserade arbetssätt och rutiner

Hur upplever du att standardiserade arbetssätt och rutiner påverkar ditt arbete?

Mäts ert arbete eller er arbetsinsats på något sätt? Hur upplever du detta?

Vilka möjligheter eller begränsningar ser du med att arbeta standardiserat?

Budgetmässig styrning

Vilket roll spelar budget i ditt arbete?

Upplever du att kostnadseffektivitet är något du behöver förhålla dig till? På vilket sätt?

Bilaga 3: Samtyckesblankett

Samtyckesblankett - intervjustudie kandidatuppsats

Vi genomför just nu vår kandidatuppsats på socionomprogrammet. Vår uppsats handlar om socionomers uppfattning av hur standardiserade arbetssätt, budgetstyrning och krav på evidensbaserade metoder påverkar deras arbete. Vår undersökning vänder sig specifikt till socionomer som arbetar med barn, ungdom och familj i olika kommuner.

Insamlat material kommer att hanteras och förvaras i enlighet med gällande lagstiftning (se EU:s dataskyddsförordning). Vi kommer att se till så att inga obehöriga kan ta del av det insamlade materialet och det kommer enbart att användas för forskningsändamål. Intervjun kommer spelas in med ljud eller ljud och bild efter samtycke. Studien genomförs digitalt via Zoom eller annan plattform.

Samtycket är giltigt under 13-22§§ Etikprövningslagen. Du har rätt att när som helst ta tillbaka ditt samtycke. Detta gör du genom att kontakta oss eller vår handledare. Observera dock att ett återkallande av ditt samtycke inte påverkar lagligheten av behandlingen innan samtycket återkallades.

Vi håller dina personuppgifter, intervjumaterial samt identitet anonym. Vid frågor kan du kontakta se8480ag-s@student.lu.se, mi7127da-s@student.lu.se eller vår handledare ulrika.levander@soch.lu.se

Om du samtycker till informationen ges muntligt samtycke vid genomförandet av intervju.

Jag samtycker till deltagande i studien samt att bli inspelad med ljud.

Ja

Nej

Jag samtycker till deltagande i studien samt att bli inspelad med bild.

Ja

Nej